

Hronika napada i pritisaka na novinare u 2018.

ks medijska reforma ekonomski pritisci uvrede
deks medijska reforma ekonomski pritisci uvre
adi sudska praksa sigurnost **bezbednost** verbal
ezbednost **verbalne pretnje** politički pritisci sud
rbalne pretnje **politički pritisci** sudski procesi k
balne pretnje politički pritisci **sudski procesi** ko
oritisci sudski procesi **kodeks** medijska reforma
s **medijska reforma** ekonomski pritisci uvrede f
odeks medijska reforma **ekonomski pritisci** uv
sci **uvrede** fizički napadi sudska praksa sigurno
ci uvrede **fizički napadi** sudska praksa sigurno
uvrede fizički napadi **sudska praksa** sigurnost k
aksa **sigurnost** bezbednost verbalne pretnje p
konomski pritisci uvrede fizički napadi sudska p

Hronika napada i pritisaka na novinare u 2018.

Hronika napada i pritisaka na novinare u 2018.

Izdavač

Nezavisno udruženje novinara Srbije
Resavska 28/II
11000 Beograd

Za izdavača
Slaviša Lekić

Autori
Marija Vukasović
Svetozar Raković

Lektori
Slavica Uzelac-Đoković
Momir Đoković

Prelom
Predrag Vučinić

Tiraž
300

Ova publikacija je objavljena u saradnji sa
Civil Rights Defenders i uz finansijsku podršku
Švedske agencije za međunarodni razvoj

Sadržaj

Uvod	4
Bezbednost i sigurnost novinara i drugih medijskih profesionalaca	6
Tabela napada na novinare od 1.1.2018. godine 31.12.2018. godine (verbalni, fizički napadi i napadi na imovinu)	9
Politički, ekonomski i ostali pritisci na novinare i druge medijske profesionalce	13
Pritisci na novinare putem sudskih postupaka	16
Kršenje Kodeksa novinara	19
Nepoštovanje kulture i etike	19
Medijska reforma	21
Sufinansiranje javnog interesa u javnom informisanju	21
Opšti podaci za 2018. godinu	21
Konkursne nepravilnosti	21
„Stručne” komisije i kriminalne raspodele	22
Sporna odluka komisije Ministarstva kulture i informisanja	23
Novi skandal na konkursu grada Beograda	24
Tradicionalne zloupotrebe niških vlasti	24
Od diskriminacije do nagrađivanja lojalnosti	25
Regulatorno telo za elektronske medije	26
Servis besplatnih pravnih saveta	28

Uvod

Nezavisno udruženje novinara Srbije već petu godinu zaredom koristi Sistem ranog upozoravanja kako bi se uređenije i efikasnije pratila, evidentirala i analizirala dešavanja na medijskoj sceni Srbije u pet ključnih oblasti koje su najdirektnije povezane sa medijskim slobodama i položajem novinara i drugih medijskih profesionalaca.

Slobodu medija garantuju međunarodne konvencije koje je Srbija ratifikovala, Ustav Republike Srbije i odgovarajući zakoni. Novinari, medijski eksperti kao i dobar deo javnosti, međutim, saglasni su u tome da u Srbiji, u dužem vremenskom periodu, imamo konstantan pad medijskih sloboda. Taj negativni trend u slobodi javnog informisanja u Srbiji potvrđuju i razni međunarodni izveštaji.

Zbog zabrinutosti za stanje medijskih sloboda u Srbiji, a na inicijativu NUNS-a, 18. i 19. januara 2018. u Srbiji je boravila misija sastavljena od predstavnika Evropske federacije novinara (EFJ), Medijske organizacije za jugoistočnu Evropu (SEEMO) i Međunarodnog instituta za štampu (IPI)¹. Misija koju je predvodio predsednik EFJ Mogens Bliher Bjeregard imala je sastanke sa predstavnicima novinarskih i medijskih udruženja, predstavnicima državnih organa i institucija. Na kraju posete, članovi misije saopštili su sledeće preporuke:

Bezbednost – Svi nadležni organi treba ozbiljno da uzmu u razmatranje slučajeve nasilja i uznemiravanja koje prijave novinari i da efikasnim i nezavisnim istragama odmah rešavaju takve slučajeve. Vlada Srbije mora da uložiti napor kako bi se rešili raniji slučajevi nasilja nad novinarima, što je važno ne samo za novinare koji su bili meta tih napada i njihove porodice, nego i za borbu protiv nekažnjivosti. Svi zvaničnici vlasti treba da bezuslovno i jasno osude sve napade na novinare.

Uloga države u medijima – Brojni novinari i urednici sa kojima je misija razgovarala izrazili su zabrinutost zbog sve težeg okruženja za kritičko i istraživačko novinarstvo, što posebno podstiču neprijateljske reakcije zvaničnika. Zvaničnici Vlade Srbije na svim nivoima, moraju da se uzdrže od akcija, uključujući i verbalno uznemiravanje, koje imaju efekat diskreditacije kritičkih novinara i njihovog rada. Zvaničnici moraju da po-

šalju jasne signale da novinari imaju pravo da istražuju aktivnosti onih koji su na vlasti.

Srpski zvaničnici na svim nivoima moraju da uvažavaju medijski pluralizam i medijsku nezavisnost, i da bez diskriminacije komuniciraju sa medijima. Programi za javno finansiranje medija, posebno na lokalnom nivou, moraju da se odvijaju transparentno, nezavisno i u skladu sa utvrđenim kriterijumima.

Medijska strategija – Ministarstvo kulture i informisanja treba da osigura da javna rasprava o novoj medijskoj strategiji (MS) bude transparentna širom zemlje. Mora se ostaviti dovoljno vremena za javnu raspravu, s pravom na intervencije i amandmane, za njihovo ozbiljno razmatranje. Stavovi onih koji su napustili Radnu grupu (u daljem tekstu: RG) moraju se priznati (mislilo se na prvu RG za izradu MS koja je rasformirana u maju 2018).

Društveni dijalog – Po mišljenju EFJ, pristojni uslovi rada, ostvareni kroz kolektivne ugovore, čine preduslov za obavljanje novinarskog posla. U tom smislu, EFJ poziva na poboljšanje socijalnog dijaloga ili njegovo pokretanje tamo gde ga nema.

Pristup informacijama – Državni organi moraju da poštuju pravo novinara na pristup javnim informacijama i moraju blagovremeno da reaguju na takve zahteve. Dugo čekanje na dokumente ima ozbiljan, negativan uticaj na novinarski rad.

Ombudsman – Preporučuje se da novinarstvo i mediji budu svrstani u nadležnost nacionalnog Ombudsmana, kojem, opet, treba omogućiti da se uspešno bavi žalbama i problemima u vezi s novinarstvom i medijima.

Definicija novinara – Misija upozorava i medijske aktere i vlasti da ne uvode posebnu definiciju novinara koja bi ugrozila sadašnje poimanje ove profesije i samim tim ograničavala slobodu štampe.

Stalna radna grupa za bezbednost novinara – Formiranje Stalne radne grupe za bezbednost novinara važan je signal namera Srbije da se ozbiljno bavi problemom bezbednosti. Misija poziva članove grupe – predstavnike medija, policije i tužilaštva – da započnu dijalog s ciljem revitalizacije tog važnog pitanja, ako je potrebno uz podršku nezavisnog moderatora.

Savet za štampu – Misija poziva sve medije i novinare da prihvate Kodeks novinara Srbije, da poštuju Savet

¹ Misija Evropske federacije novinara u Beogradu sredinom januara <http://www.nuns.rs/reforma-javnog-informisanja/33660/misija-evropske-federacije-novinar-a-u-beogradu-sredinom-januara.html>

za štampu, koji predstavlja samoregulatorno telo, i da objavljuju odluke tog saveta. Savet za štampu je instrument od ključne važnosti za unapređenje etičkih i profesionalnih standarda novinarstva u Srbiji. Nacionalne i međunarodne institucije treba da pruže punu podršku tom telu. Misija apeluje na sve medije i novinare u Srbiji da poštuju profesionalne i etičke standarde u svakodnevnom radu i komunikaciji.

Reporteri bez granica u svom izveštaju navode da je Srbija, u pogledu slobode medija, u 2018. godine pala za deset mesta u odnosu na prethodnu i sada se nalazi na 76. mestu od ukupno 180 zemalja. U izveštaju je navedeno „da je Srbija postala zemlja gde nije bezbedno biti novinar, i da je to jasno zbog alarmantnog broja napada na novinare koji nisu istraženi, rešeni ili kažnjeni i agresivne kampanje blaćenja koju vode provladini mediji protiv istraživačkih novinara“².

Izveštaj Evropske komisije o napretku, objavljen u aprilu 2018. ukazuje na to da se Srbija i dalje suočava s krupnim izazovima kad je reč o slobodi izražavanja i informisanja i uslovima za uspostavljanje medijskog pluralizma³

Prema izveštaju Evropske komisije (u daljem tekstu: EK), Srbija jeste ostvarila „izvestan nivo pripremljenosti u vezi sa slobodom izražavanja“, ali na tom planu „nije ostvarila nikakav napredak“. EK konstatuje da u Srbiji ukupno okruženje i dalje nije pogodno za ostvarivanje slobode izražavanja, te da „slučajevi pretnji, zastrašivanja i nasilja nad novinarima i dalje predstavljaju razlog za zabrinutost, dok su istrage i pravnosnažne presude i dalje retke“.

U izveštaju se ocenjuje i da „politički i ekonomski uticaj na medije i dalje predstavlja razlog za zabrinutost“, te da „vlasti treba da osiguraju da se neformalni pritisak na uređivačku politiku ne vrši preko raspodele sredstava za oglašavanje, uključujući i ona iz javnih kompanija, kao i preko projektnog sufinansiranja iz lokalnih budžeta“. Ukazuje se i na neadekvatan model finansiranja javnih servisa: „kombinacija pretplate, subvencija iz budžeta i komercijalnih doprinosa, čini ih osetljivim na politički uticaj“.

EK zbog toga ukazuje na to da „srpski organi vlasti moraju neodložno da reaguju i javno osude govor mržnje i pretnje novinarima“, te da se medijsko zakonodavstvo mora sprovesti u potpunosti kako bi se, između ostalog, obezbedila veća transparentnost vlasništva i finansiranja medija. Sufinansiranje medijskih sadržaja od javnog interesa treba da se sprovodi u skladu sa zakonom, transparentno i pravično, bez uplitanja državne uprave, a posebno na lokalnom nivou.

U izveštaju EK naročito su naglašene sledeće obaveze države Srbije:

- da stvori podsticajno okruženje u kome se neometano može ostvariti sloboda izražavanja i osigura da policija i pravosudni organi prate pretnje,

fizičke napade, podstrekavanje na nasilje i ugrožavanje privatnosti novinara i blogera, te da državni funkcioneri javno osude takve slučajeve;

- da osigura potpuno sprovođenje medijskih zakona i ojača nezavisnost Regulatornog tela za elektronske medije;
- da usvoji novu strategiju razvoja sistema javnog informisanja, na transparentan i inkluzivan način;
- da obezbedi odgovarajuće finansiranje javnih radiodifuznih servisa, kao i transparentno i pravično sufinansiranje medijskih sadržaja koji služe javnom interesu.

Koliko su pomenuti zadaci države Srbije važni i urgentni potvrđuju parametri koje praktikuje NUNS pri realizaciji Sistema ranog upozoravanja. Baza podataka NUNS-a pokazuje da se nastavlja trend rasta pritisaka i pretnji kojima su izloženi novinari i drugi medijski radnici i mediji koji objektivno i kritički informišu o funkcionisanju vlasti, posebno o korupciji i organizovanom kriminalu.

Prema evidenciji NUNS-a, nastavljen je trend rasta pritisaka na novinare i medije. Ukupan broj zabeleženih pritisaka u 2018. bio je 72 u odnosu na 2017. kada je to bilo 62.

Dok je broj napada i verbalnih pretnji gotovo identičan u odnosu na prethodnu godinu. U periodu od 1. januara do 31. decembra 2018. zabeležen je ukupno 31 takav slučaj, od kojih su 7 fizički napadi, a u 24 slučaja radilo se o verbalnim pretnjama i zastrašivanju.

Regulatorno telo za elektronske medije (u daljem tekstu: REM) je pod očiglednim političkim uticajem i ne vrši poslove koji su mu naloženi Zakonom o elektronskim medijima.

Javni servisi još nisu finansijski i programski nezavisni jer i dalje velikim delom zavise od budžetskog novca i volje izvršne vlasti.

Budžetsko sufinansiranje javnog interesa u javnom informisanju sve više služi za nagrađivanje medija koji su u službi promocije i propagande vlasti.

U analizi javnog reagovanja NUNS-a, u skladu sa misijom i ciljevima ovog udruženja, napravljena je podela na pet specifičnih kategorija:

- reagovanja povodom ugrožavanja bezbednosti i sigurnosti novinara i drugih medijskih profesionalaca;
- saopštenja zbog pritisaka na novinare putem tužbi, sudskih postupaka i presuda koje nisu u skladu sa praksom Evropskog suda za ljudska prava;
- reagovanja povodom političkih, ekonomskih i ostalih pritisaka na novinare i druge medijske profesionalce;
- javne osude kršenja novinarske etike;
- aktivnosti na planu reforme medijskog zakonodavstva.

Pored obraćanja široj javnosti, NUNS se, zavisno od prirode slučaja, obraćao institucijama i pojedincima nadležnim za uočene probleme i njihovo rešavanje.

Ovaj izveštaj uključuje podatke sakupljene od 1. januara do 31. decembra 2018. godine.

² Reporteri bez granica, *World Press Freedom Index, Paris, 2018.* <https://rsf.org/en/serbia>

³ Evropska komisija, „Republika Srbija, Izveštaj za 2018. godinu“, *Brisel, 2018, str. 29. i 30.* http://www.pregovackagrupa27.gov.rs/?wptfb_dl=140

Bezbednost i sigurnost novinara i drugih medijskih profesionalaca

Bezbednost novinara je jedno od ključnih pitanja za njihov profesionalni status i položaj ali i za medijske slobode. U srpskom društvu ne postoji svest o značaju ove profesije kao ni svest o tome da napad na novinara predstavlja napad na slobodu informisanja i izražavanja, napad na demokratiju uopšte. Napadi i pritisci na novinare i druge medijske profesionalce ugrožavaju njihovu sigurnost i predstavljaju atake na njihov fizički integritet, što neposredno utiče i na njihov profesionalni rad, a samim tim predstavlja i napad na slobodu medija i informisanja, na slobodu govora.

Nezavisno udruženje novinara Srbije od 2008. godine vodi bazu podataka o napadima na novinare i, uopšte, o svim oblicima pritiska na medije i slobodu izražavanja.

NUNS je u periodu od 1. 1. 2018. do 31. 12. 2018. godine zabeležio ukupno 31 slučaj fizičkih napada, pretnji i zastrašivanja novinara i drugih medijskih profesionalaca, među kojima je bilo 7 fizičkih napada i 24 slučaja verbalnih pretnji i zastrašivanja. Kao prethodnih godina i 2018. je primetan veliki broj pretnji koje su upućene putem interneta i društvenih mreža.

Činjenica da je broj napada i pretnji manji u odnosu na pritiske, kao i da su uspostavljeni određeni mehanizmi za podizanje nivoa bezbednosti novinara, nije doprnela povećanju sigurnosti novinara. Na to posebno ukazuju događaji iz poslednja dva, tri meseca 2018. godine, a pre svih paljenje porodične kuće novinara Milana Jovanovića i, nakon samo dve nedelje, upad u stan u kome je on boravio, zatim jezive pretnje upućene novinarki Tatjani Vojtehovski i razne vrste direktnih pritisaka na novinare.

NUNS je član mreže Regionalna platforma za zagovaranje medijskih sloboda i bezbednosti novinara (u daljem tekstu: Regionalna platforma) u kojoj su i novinarska udruženja iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Kosova* i Crne Gore. Regionalna platforma vodi evidenciju napada na novinare u svim ovim navedenim državama i oblastima, a u toj bazi nalaze se podaci počev od 2014. godine. U evidenciji su slu-

čajezi fizičkih napada, pretnji i zastrašivanja a iz baze se može videti da Srbija po broju napada prednjači u regionu. Od ukupnog broja napada od 2014. godine najviše slučajeva zabeleženo je u Srbiji - 162, zatim u Bosni i Hercegovini - 116, na Kosovu - 85, u Makedoniji - 51, Hrvatskoj - 49 i Crnoj Gori - 33.

Regionalna platforma reaguje na najteže slučajeve napada na novinare. To su pre svega fizički napadi i pretnje smrću, ali i svi drugi slučajevi za koje članice mreže smatraju da je potrebno reagovati. O svojim reakcijama Regionalna platforma obaveštava veliki broj domaćih i međunarodnih institucija, organizacija i ambasada, i dostavlja im potrebne informacije o dotičnim slučajevima. Posledica takvog rada Regionalne platforme je veliki broj reakcija međunarodnih organizacija, a jedan broj tih slučajeva preuzela je Platforma Saveta Evrope o promociji novinarstva i bezbednosti novinara. Nakon što slučaj uvrsti u svoju evidenciju, Svet Evrope šalje pisma upozorenja državnim institucijama zemlje u kojoj se incident dogodio. Problem je svakako u tome što u velikom broju slučajeva državne institucije ne odgovaraju na ta pisma ili se zadovolje nekim generičkim odgovorom. Takođe, veliki broj slučajeva iz Regionalne platforme nalazi se i u bazi koju vodi organizacija Index of Censorship.

Kao što je prethodno rečeno, poslednjih godina u Srbiji su učinjeni neki koraci s ciljem da se unapredi zaštita novinara. Novinarska i medijska udruženja⁴ u decembru 2016. godine potpisala su Sporazum o saradnji i merama za podizanje nivoa bezbednosti novinara (u daljem tekstu: Sporazum) sa Republičkim javnim tužilaštvom i Ministarstvom unutrašnjih poslova, osnovana je i Stalna radna grupa sastavljena od ovlašćenih predstavnika svih strana potpisnica. Međutim, iako je prošlo dosta vremena od potpisivanja Sporazuma, praktično nije bilo mnogo napretka kada je u pitanju bezbednost novinara i rešavanje velikog broja slučajeva. Deo novinarskih i medijskih udruženja nije bio zadovoljan rezultatima realizacije Sporazuma, a nezadovoljstvo je kulminiralo napadom na novinare u

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

⁴ Udruženje novinara Srbije, Nezavisno udruženje novinara Srbije, Nezavisno društvo novinara Vojvodine, Udruženje novinara Vojvodine, Asocijacija medija, Asocijacija nezavisnih elektronskih medija i Asocijacija onlajn medija.

toku inauguracije Aleksandra Vučića za predsednika Srbije i odlukom Prvog osnovnog tužilaštva u Beogradu da odbaci krivične prijave napadnutih novinara.

Tom prilikom, u novembru 2017. godine, pet novinarskih i medijskih udruženja zamrzla su status u Stalnoj radnoj grupi⁵. U 2018. godini održano je nekoliko sastanaka u cilju nastavka saradnje. Udruženja koja su zamrzla status smatrala su da je u situaciji u kojoj se novinari nalaze, kada je njihova bezbednost ugrožena i kada nisu zadovoljni radom nadležnih organa, ipak važno da ostanu u Stalnoj radnoj grupi i nastave da saraduju sa institucijama kako bi pokušali da ostvare neke pozitivne rezultate. Tada su novinarska i medijska udruženja poslala RJT-u i MUP-u zahteve i mere za unapređenje rada grupe. Treba reći da su i tokom zamrznute saradnje pet udruženja, funkcionisale tzv. kontakt-osobe kao i prijavljivanje napada putem ustanovljenog mehanizma⁶.

Veoma dugo se čekalo na odgovore RJT-a i MUP-a na ove zahteve udruženja. Tek je u oktobru 2018. godine došlo do odmrzavanja statusa pet novinarskih i medijskih udruženja. Takođe, dve podgrupe za analizu krivičnog zakonika i otvorenost institucija, formirane odmah nakon potpisivanja Sporazuma, počele su sa radom tek krajem 2018.

Iako su učinjeni određeni koraci i dalje nema značajnijeg napretka. Uspostavljeni mehanizam olakšao je prijavljivanje predmetnih slučajeva, lakše se dolazi do informacija o incidentima, policija i tužilaštvo su otvoreniji nego pre, RJT vodi evidencije u skladu sa Uputstvom o vođenju posebnih evidencija u odnosu na krivična dela učinjena na štetu lica koja obavljaju poslove od javnog značaja u oblasti informisanja. Takođe, istim uputstvom predviđeno je i hitno postupanje tužilaštva u vezi sa dotičnim predmetima. MUP je u postupku donošenja Uputstva o postupanju policijskih službenika u slučajevima kada su izvršenim krivičnim delom ili prekršajem oštećena lica koja obavljaju poslove od javnog značaja u oblasti informisanja (u daljem tekstu: Uputstvo).

⁵ *Nezavisno udruženje novinara Srbije, Nezavisno društvo novinara Vojvodine i Asocijacija nezavisnih elektronskih medija tražili su tom prilikom hitan sastanak sa republičkim javnim tužiocem Zagorkom Dolovac, nezadovoljni neprihvatljivim obrazloženjem odluke i tražeći da se pajasne razlozi za odbacivanje krivičnih prijava. Istim povodom, Asocijacija medija i Asocijacija onlajn medija su suspendovale učešće u Stalnoj radnoj grupi da sastanka sa republičkim javnim tužiocem. Nakon toga, Više javno tužilaštvo u Beogradu je usvojilo prigovor koji je podnela jedna od oštećenih strana i vratilo Prvom osnovnom tužilaštvu na ponovno razmatranje ovaj slučaj, ali je Prvo osnovno tužilaštvo nakon nekoliko meseci ponovo odbacilo krivičnu prijavu.*

⁶ *U skladu sa Sporazumom, sve strane potpisnice su odredile lica za kontakt i koordinaciju preko kojih komuniciraju kada se desi neki napad na novinare kako bi slučaj bio prijavljen i razmenjene informacije.*

Međutim, ništa od pomenutog i dalje nije na zadovoljavajućem nivou. Pojedini slučajevi su rešeni po hitnom postupku, ali je i dalje veliki broj nerešenih slučajeva, a novinarska i medijska udruženja nisu zadovoljna primenom Sporazuma. I dalje dugo traju istrage u slučajevima napada na novinare, neki slučajevi su neobjašnjivo dugo u predistražnim postupcima, retki su sudski epilozi, a kada do njih i dođe izrečene kazne su preblage.

Prema podacima kojima raspolaže NUNS, od 31 za-beleženog slučaja u 2018. godini tri slučaja su rešena izricanjem neke kazne, dok je 18 slučajeva još u toku pred tužilaštvom i policijom. U 5 slučajeva je utvrđeno da nema elemenata krivičnog dela koje se goni po službenoj dužnosti, a dva su u sudskom postupku. Dva slučaja pretnji nisu ni prijavljena, a o jednom slučaju nemamo informacije. Takođe, nije mnogo bolja situacija ni kada je u pitanju prethodna, 2017. godina. Od ukupno 31 evidentiranih slučajeva 13 je još u postupku kod tužilaštva (u jednom je u toku primena oportuniteta), u 9 slučajeva je utvrđeno da nema mesta za gonjenje odnosno nema elemenata krivičnog dela koje se goni po službenoj dužnosti. Šest slučajeva je rešeno, od toga u tri slučaja izrečena kazna, u dva slučaja primenjen oportunitet a u jednom je preuzeto krivično gonjenje od strane druge države. U dva slučaja traje sudski postupak a u jednom je sud odbio optužni akt.

Iz navedenog proizilazi da veliki problem za bezbednost medijskih radnika predstavlja nekažnjivost, a na to ukazuju i slučajevi od pre više godina koji još nisu rešeni, kao što su pokušaj ubistva Dejana Anastasijevića (2007) i fizički napadi na Davora Pašalića (2014) i Ivana Ninića (2015). Nerešeni su i slučajevi ozbiljnih pretnji Dragani Pećo i redakciji KRIK-a, Nedimu Sejdonoviću i Dinku Gruhonjiću (sve iz 2016. godine), upad u stan Dragane Pećo i neovlašćeno snimanje Predraga Blagojevića (2017), kao i mnogi drugi slučajevi.

Problem nekažnjivosti je posebno očigledan u rasvetljavanju ubistava novinara. Slučajevi Radoslave Dade Vujasinović (1994) i Milana Pantića (2001) još su u predistražnom postupku, dok se suđenje za ubistvo Slavka Ćuruvije još odvija pred prvostepenim sudom iako je postupak započet 2015. godine.

NUNS je povodom Dana borbe protiv nekažnjivosti zločina nad novinarima 2. novembra zatražio da država preuzme odgovornost za nekažnjavanje napada na novinare, i pozvao vlast da podrži predlog Međunarodne federacije novinara (IFJ) da UN donese Konvenciju o zaštiti novinara i drugih medijskih profesionalaca. Zahtev je sadržan u pismu pročitano na protestnom skupu kojim se NUNS pridružio medijskim radnicima širom sveta u kampanji „Kraj nekažnjivosti – za Konvenciju UN o zaštiti novinara“, i poslat je predsednici Vlade Srbije.

Za potrebe rasvetljavanja slučajeva ubistava 2013. godine, osnovana je Komisija za razmatranje činjenica do kojih se došlo u istragama koje su vođene povodom ubistava novinara. U avgustu 2018. Vlada Srbije je donela odluku o proširenju nadležnosti Komisije na slučajeve ubistava i nestanka novinara na Kosovu i Metohiji u periodu od 1998. do 2001. i ubistava novinara u sukobima u SFRJ od 1991. do 1995. godine. O slučajevima ubijenih i nestalih novinara na teritoriji Kosova i Metohije govorilo se i na godišnjoj Skupštini Evropske federacije novinara koja je održana 7. juna u Lisabonu. Na osnovu predloga Udruženja novinara Srbije, Nezavisnog udruženja novinara Srbije, Sindikat novinara Srbije i Udruženja novinara Kosovu, Skupština Evropske federacije novinara je jednoglasno usvojila Rezoluciju o istragama ubistava novinara na Kosovu. Rezolucijom se traži efikasna istraga ubistava i kidnapovanja 14 srpskih i albanskih novinara i medijskih radnika na Kosovu u periodu od 1998. do 2005. godine, a od EULEKS-a i Ujedinjenih nacija da sprovedu odluke Savetodavne komisije UN za ljudska prava kojima se traži rešavanje ovih slučajeva i obeštećenje porodica. Takođe, zahteva se saradnja tužilaca iz Beograda i Prištine kod rešavanja navedenih slučajeva, da mandat Specijalnog suda za ratne zločine počinjene na Kosovu obuhvati i slučajeve ubijenih i kidnapovanih novinara i medijskih radnika, kao i da se u Prištini formira Komisija za istraživanje ubistava i kidnapovanja novinara i medijskih radnika na Kosovu od 1998. do 2005. godine koja će u svom sastavu imati novinare.

Komisija je 2017. godine napravila određene pomake u slučaju ubistva Milana Pantića, ali Tužilaštvo za organizovani kriminal još nije preduzelo nikakve korake. Predsednik Komisije Veran Matić je javno izjavio da ne razume razloge zbog kojih to tužilaštvo još nije preuzelo slučaj. Jasno je da iza ubistva stoji organizovana kriminalna grupa i da se dokazni proces može efikasnije sprovesti ukoliko istragu vodi Tužilaštvo za organizovani kriminal⁷.

Predsednik Komisije, koji je ujedno i član Stalne radne grupe za bezbednost, predložio je da u situacijama kada udruženja procene da je nekom novinaru ozbiljno ugrožena bezbednost, Stalna radna grupa inicira kod MUP-a bezbednosnu procenu za tog novinara.

Samo potpisivanje Sporazuma i osnivanje Stalne radne grupe predviđeno je Akcionim planom za poglavlje 23 za pristupanje Evropskoj uniji, pa su udruženja i asocijacije veoma oprezne kada je u pitanju sam rad Stalne radne grupe i primena Sporazuma.

Akcionim planom takođe su predviđene i obuke za pripadnike tužilaštva i policije kao i za medije i novinare. Cilj obuke, predviđene Sporazumom, za pripadnike tužilaštva i policije jeste da se omoguću bolje razumevanje specifične problematike i efikasnije postupanje nadležnih organa u slučajevima ugrožavanja bezbednosti novinara. Sporazumom su predviđene i edukacije novinara u pogledu njihovih prava na krivičnopravnu zaštitu i obaveza u pogledu krivičnog postupka, kao i obuke novinara i vlasnika medija o informacionoj bezbednosti internet portala. Organizacija za evropsku bezbednost i sigurnost (u daljem tekstu: OEBS), koji ima ulogu posmatrača i koji prisustvuje sastancima Stalne radne grupe, preuzeo je ulogu organizatora tih obuka, od kojih je jedna namenjena novinarima organizovana u decembru 2018.

Pored toga što se često preti novinarima, pretnje se upućuju i novinarskim udruženjima i njihovim rukovodstvima, i to prevashodno udruženjima koja su kritički orijentisana u slučajevima kršenja medijskih sloboda od strane vlasti. U prethodnih nekoliko godina zabeleženo je više takvih pretnji upućenih Nezavisnom društvu novinara Vojvodine. U februaru 2018, u toku predizborne kampanje za beogradske izbore, zabeležen je i slučaj zastrašivanja Nezavisnog udruženja novinara Srbije. U više navrata, u toku ove predizborne kampanje, na ulazu zgrade u kojoj se nalazi sedište NUNS-a lepljeni su plakati na kojima je ovo udruženje predstavljeno kao „Nesrećno udruženje neprijatelja Srbije“.

Problem bezbednosti novinara u Srbiji posebno je istakla i Evropska komisija u prošlogodišnjem Izveštaju za Srbiju, u kojem je ukazala na to da „slučajevi pretnji, zastrašivanja i nasilja nad novinarima i dalje predstavljaju razlog za zabrinutost, dok su istrage i pravosnažne presude i dalje retke“⁸.

I dalje izostaju zadovoljavajuće javne reakcije državnih institucija u slučajevima napada i nasilja nad novinarima. Retke javne osude u poslednje vreme su formalne i selektivne, što je takođe istaknuto kao jedan od problema u Izveštaju Evropske komisije: „Srpski organi vlasti moraju neodložno da reaguju i javno osude govor mržnje i pretnje novinarima.“⁹

U 2018. godini formirani su Tim za dijalog i Koordinaciono telo. Tim za dijalog sastavljen je od predstavnika devet novinarskih i medijskih udruženja i sindikata, dok je Vladino Koordinaciono telo za saradnju sa medijima sastavljeno od predstavnika ministarstava unutrašnjih poslova, kulture i informisanja, pravde, državne uprave i lokalne samouprave, Republičkog

⁷ Nezavisno udruženje novinara Srbije, „Indikator za nivo slobode medija i bezbednosti novinara, Srbija 2018“, Beograd, 2018, str. 32. <http://safejournalists.net/wp-content/uploads/2018/12/Ceo-izve%C5%A1taj-Indikator-za-nivo-slobode-medija-i-bezbednost-novinarar-Srbija-2018.pdf>

⁸ Evropska komisija, „Republika Srbija, Izveštaj za 2018. godinu“, Brisel, 2018, str. 28. http://www.pregovaracka-grupa27.gov.rs/?wpfb_dl=140

⁹ *Ibid.*

sekretarijata za zakonodavstvo, a kopredsednice ovog tela su savetnice predsednika Republike i predsednice Vlade. Ova dva tela su formirana na zahtev novinarskih i medijskih udruženja s ciljem rešavanja tekućih problema sa kojima se susreću mediji i novinari, uporedo sa izradom nove medijske strategije. Tim za dijalog je Koordinacionom telu predao 13 za-

hteva¹⁰ koji treba da budu rešeni i da se na taj način pokaže politička volja da se medijska scena dovede u red i unapredi. Jedan od zahteva odnosio se i na bezbednost novinara i rasvetljavanje svih slučajeva napada na njih i ugrožavanja njihove bezbednosti, te, sledstveno tome, na pokretanje procesa protiv počilaca i njihovo okončavanje u razumnom roku.

Tabela napada na novinare od 1. 1. 2018. do 31. 12. 2018. godine (verbalni, fizički napadi i napadi na imovinu)¹¹

Redni broj	Datum napada	Mesto napada	Novinar/medij	Opis incidenta	Tok postupka/ishod
1.	15.1. 2018.	Beograd	Boban Karović	Pretnje upućene putem mobilnog telefona	Postupak pred tužilaštvom u toku
2.	16.1. 2018.	Beograd	Dragan Janjić	Pretnje upućene preko društvene mreže Fejsbuk	Tužilaštvo za visokotehno- loški kriminal je donelo rešenje o odbačaju krivične prijave koja se odnosi na radnje koje je preduzelo lice koje je administrator Fejsbuk stranice „Naša zemlja“. Povodom ostalih pretnji postupak je još u toku
3.	3. 2. 2018.	Beograd	Slaviša Lekić	Pretnje upućene preko društvene mreže Fejsbuk	Nema mesta pokretanju krivičnog postupka za krivična dela koja se gone po službenoj dužnosti
4.	4. 2. 2018.	Beograd	Nezavisno udruženje novinara Srbije	Oblepljen ulaz u zgradu Doma novinara plakatima na kojima je NUNS predstavljen kao „Nesrećno udruženje neprijatelja Srbije“	Postupak pred tužilaštvom u toku
5.	16. 2. 2018.	Beograd	Ekipa TV O2	Napadnuta ekipa prilikom direktnog uključjenja	Sudski postupak je u toku
6.	28. 3. 2018.	Novi Sad	Nezavisno društvo novinara Vojvodine	Pretnje upućene preko društvenih mreža	Nema informacija o slučaju
7.	30. 3. 2018.	Beograd	Jelena Diković	Pretnje upućene prilikom izveštavanja iz Specijalnog suda	Slučaj nije prijavljen
8.	31. 3. 2018.	Zrenjanin	Dalibor Bubnjević	Pretnje upućene prilikom izveštavanja sa svečanosti u hotelu „Vojvodina“	Postupak pred tužilaštvom u toku
9.	5. 4. 2018.	Leskovac	Ljiljana Stojanović	Pretnje upućene putem SMS poruke	Postupak pred tužilaštvom u toku

¹⁰ NUNS, "Zahtevi novinarskih i medijskih udruženja koordinacionom telu Vlade Srbije za saradnju sa medijima", 16. avgust 2018. godine <http://www.nuns.rs/info/news/37691/zahtevi-novinarskih-i-medijskih-udruzenja-koordinacionom-telu-vlade-srbije-za-saradnju-sa-medijima.html>

¹¹ Podaci su preuzeti sa sajta www.bazenuns.rs

Redni broj	Datum napada	Mesto napada	Novinar/medij	Opis incidenta	Tok postupka/ishod
10.	17. 4. 2018.	Leskovac	Danilo Mašojević i Vladeta Urošević	Napadnuti prilikom izveštavanja	Osuđujuća presuda
11.	21. 4. 2018.	Beograd	Ivan Ivanović	Pretnje upućene preko društvenih mreža	Postupak pred tužilaštvom u toku
12.	21. 4. 2018.	Beograd	Olivera Kovačević	Pretnje upućene novinarki u tabloidu Informer od strane funkcionera	Nema osnova za krivično gonjenje za krivična dela koja se gone po službenoj dužnosti
13.	9. 5. 2018.	Beograd	Tatjana Vojtehovski	Pretnje upućene preko društvene mreže Tviter	Izrečena mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja
14.	28. 5. 2018.	Beograd	Slobodan Marković	Uvrede i pretnje upućene preko društvene mreže Fejsbuk	Nema mesta pokretanju krivičnog postupka
15.	13. 6. 2018.	Bela Crkva	Stefan Cvetković	Prijavljen nestanak novinara	Doneta službena beleška da nema mesta pokretanju krivičnog postupka
16.	6. 7. 2018.	Indija	Verica Marinčić	Dvojica nepoznatih mladića su javno pretili novinarki u centru Indije	Odbačaj krivične prijave. Nema mesta pokretanju postupka za krivična dela koja se gone po službenoj dužnosti. Uložen prigovor
17.	9. 7. 2018.	Bela Crkva	Stefan Cvetković	Pretučen u kaficu u centru Bele Crkve	Počinitelac osuđen na 3 meseca kućnog zatvora
18.	11. 7. 2018.	Zaječar	Dušan Vojvodić	Odvrtanje vijaka na točkovima automobila	Postupak pred tužilaštvom u toku
19.	15. 8. 2018.	Jagodina	Anita Đukić	Upućene uvrede i pretnje na terenu	Sudski postupak je u toku
20.	22. 8. 2018.	Beograd	Dino Jahić	Uvrede i pretnje upućene preko poruke putem Fejsbuka	Postupak pred tužilaštvom u toku
21.	2. 9. 2018.	Novi Sad	Igor Besermenji	Pretnje upućene putem društvene mreže Instagram	Postupak pred tužilaštvom u toku
22.	21. 9. 2018.	Kragujevac	Zoran Radovanović	Pretnje upućene putem mobilnog telefona	Postupak pred tužilaštvom u toku
23.	9. 10. 2018.	Beograd	Željko Matorčević	Fizčki napad nepoznate osobe	Postupak pred tužilaštvom u toku
24.	25. 11. 2018.	Jagodina	Anita Đukić	Pretnje upućene u komentaru ispod teksta objavljenog na sajtu i putem SMS poruke	Postupak pred tužilaštvom u toku
25.	6. 12. 2018.	Mladenovac	Milan Janković	Pretnje upućene nakon sednice lokalne skupštine	Postupak pred tužilaštvom u toku
26.	9. 12. 2018.	Beograd	Ivan Ivanović	Pretnje upućene preko društvene mreže Tviter	Slučaj nije prijavljen
27.	12. 12. 2018.	Grocka	Milan Jovanović	Podmetanje požara, u garažu ubačene zapaljive naprave koje su zahvatile celu kuću, koja je izgorela 30. 12. 2018. – nepoznate osobe provalile u stan novinara	U odnosu na pomagača zaključen sporazum o priznanju krivice. Osuđena na 6 meseci kućnog zatvora i kaznu od 50.000 dinara. U odnosu na ostale postupak pred tužilaštvom u toku

Redni broj	Datum napada	Mesto napada	Novinar/medij	Opis incidenta	Tok postupka/ishod
28.	25. 12. 2018.	Beograd	Tatjana Vojtehovski	Pretnje su upućene preko društvene mreže Tviter	Postupak pred tužilaštvom u toku
29.	26. 12. 2018.	Lebane	Žaklina Cvetković Mladenović	U redakciju upao muškarac i pretio da će automobil „dići u vazduh“	Postupak pred tužilaštvom u toku
30	29. 12. 2018.	Beograd	Ivana Vučićević	Pretnje su upućene preko društvene mreže Fejsbuk	Postupak pred tužilaštvom u toku

* Broj navedenih slučajeva je manji od ukupnog broja evidentiranih napada iz razloga anonimnosti novinara i drugih medijskih profesionalaca

Opisaćemo najozbiljnije slučajeve ugrožavanja bezbednosti medijskih profesionalaca u 2018. godini.

Jedan od takvih je slučaj pretnji upućenih **Draganu Janjiću**, glavnom i odgovornom uredniku novinske agencije Beta i, u tom momentu, potpredsedniku NUNS-a. Fejsbuk stranica Srbija naša zemlja je **16. januara 2018.** godine objavila sliku Dragana Janjića sa tekstom sledeće sadržine: „Dragan Janjić, urednik novinske agencije Beta, dugogodišnji abonent neprijatelja Srbije 10 minuta nakon zločina optužio Srbiju za ubistvo Ivanovića. Prezire Srbiju i sve Srpsko!“ U komentarima objave usledio je niz uvreda i pretnji, a neke od njih su: „na kalemegdan i metak u čelo“, kao i „sve srpske izdajice treba da vise na banderi“.

NUNS je javno osudio pretnje, pozvao nadležne organe da preduzmu potrebne mere i odmah slučaj prijavio Tužilaštvu za visokotehnološki kriminal. Reagovala je i Regionalna platforma za zagovaranje medijskih sloboda i bezbednosti novinara, obavestila sve relevantne domaće i međunarodne institucije i organizacije i ambasade. Nakon toga, reagovala su organizacije SEEMO i Reporteri bez granica a slučaj se našao i na Platformi Saveta Evrope za zaštitu novinarstva i bezbednost novinara.

Tužilaštvo za visokotehnološki kriminal je u martu 2018. godine donelo rešenje o odbačaju krivične prijave koja se odnosi na radnje koje je preduzelo lice koje je administrator Fejsbuk stranice „Naša zemlja“. Povodom ostalih pretnji upućenih direktno Draganu Janjiću postupak pred tužilaštvom je još u toku.

Novinar **Danilo Mašojević** i kamerman **Vladeta Urošević** iz TV Prva su **17. aprila 2018.** godine fizički napadnuti u Leskovcu kada su imali zakazan intervju sa gradonačelnikom Leskovca za direktno uključanje u Jutarnji program ove televizije. Nakon što su stigli i parkirali kola, muškarac iz obližnjeg lokala je počeo da viče i preti, a zatim je svojim automobilom blokirao vozilo ekipe TV Prva. Kada su Mašojević i Urošević počeli da iznose opremu iz auta, prišao je muškarac

koji im je pretio i izudarao snimatelja Uroševića, navršši mu pritom lakše telesne povrede glave.

NUNS je reagovao i javno osudio napad i obavestio tužilaštvo o ovom slučaju. Reagovala je i Regionalna platforma a slučaj se nalazi i na Platformi Saveta Evrope. Policija je istog dana privela dotičnu osobu zbog osnovane sumnje da je izvršila krivično delo nasilničkog ponašanja. U ovom slučaju doneta je osuđujuća presuda.

Brutalne pretnje smrću upućene su novinaru TV Prva **Ivanu Ivanoviću**. Naime, **21. aprila 2018.** godine nepoznate osobe su mu preko društvenih mreža uputile ozbiljne preteće poruke nakon emitovanja njegove emisije. Neke od poruka su: „Zaklaćemo te pi*ko ako još jednom uzmeš Šešelja u ta tvoja pogana usta“ ili „Ne dao ti Bog da te negde sretnem. Je**ću ti sve izdajničko, je**m ti familiju i krv izdajničko... Radikala ima dosta videćeš šta si sebi napravio!“ Nalozi sa kojih su upućene te i još neke pretnje u međuvremenu su „obrisani“.

Na pretnje je osudom reagovao NUNS i pozvao nadležno tužilaštvo da preduzme potrebne radnje. Slučaj se i dalje nalazi pred tužilaštvom.

Novinarka **Tatjana Vojtehovski**, autorka televizijske emisije „Život priča: Tišina, one govore“ je **9. maja 2018.** godine u toku emitovanja emisije, preko svog tviter-naloga postavljala tvitove u vezi sa sadržinom emisije. Novinarki su tada upućene ozbiljne pretnje smrću a osoba sa profila „rudolph mesarosh“ je na svom tviter-nalogu objavljivala novinarkine postove uz preteće i uvredljive komentare sledeće sadržine: „Ma ubit ću te kurvo izdajnička!“, „Meni su oca ubili četničke svinje pa ne cmizdrim kao vi četnici nego ću vas sve lepo redom tamaniti!“ i „Jesam ja tebi rekao kurvo četnička da me prijaviš ili ću ti odrubiti tu dvoličnu izdajničku svinjsku glavu!“

NUNS je prijavio slučaj Tužilaštvu za visokotehnološki kriminal, a Regionalna platforma za zagovaranje medijskih sloboda i bezbednosti novinara uputila je pi-

smo tužilaštvu i policiji kojim je zatražena hitna istraga. Počinio je izrečena mera bezbednosti obaveznog psihijatrijskog lečenja.

To nije bio kraj pretnji upućenih **Tatjani Vojtehovski** u 2018. godini. Dana **25. decembra 2018.** godine putem društvene mreže Twitter novinarki i njenoj ćerki upućene su uvrede i pretnje smrću. Pretnje su stigle sa više naloga.

Slučaj je prijavljen Tužilaštvu za visokotehnološki kriminal, a NUNS je obavestio kontakt-osobe u tužilaštvu i zahtevao da se hitno reaguje, otkriju počinio i adekvatno kazne. Regionalna platforma je pokrenula svoj mehanizam, obaveštene su domaće i međunarodne institucije, a slučaj je evidentiran i na onlajn Platformi Saveta Evrope. Policija i tužilaštvo su brzo reagovali, 28. decembra jedna osoba je uhapšena, a protiv druge je podneta krivična prijava u Bosni i Hercegovini.

U noći između **13. i 14. juna 2018.** godine u Beloj Crkvi je prijavljen nestanak novinara **Stefana Cvetkovića**. Ubrzo potom, lokalna policija je saopštila da je pronašla Cvetkovićev automobil, parkiran na jednom mestu, sa otvorenim vratima i upaljenim svetlima. Dva dana kasnije Cvetković je u ranim poslepodnevnim satima pronađen u širem reonu Bele Crkve, bez ikakvih vidljivih povreda, odakle je sproveden na ispitivanje u MUP. Novinar je izneo svoju priču o otmici, dok je policijska uprava Pančeva podnela Osnovnom javnom tužilaštvu u Vršcu krivičnu prijavu protiv Cvetkovića zbog sumnje da je počinio krivično delo lažnog prijavljivanja. Nedugo posle toga, **9. jula**, Stefan Cvetković je pretučen u kaficu u centru Bele Crkve. On je fotografiju iz lokalne ambulante na kojoj se vide rane na glavi i krvavi tragovi, odmah objavio na društvenim mrežama. Napadač je brzo uhapšen i osuđen je na tri meseca kućnog pritvora uz elektronski nadzor. NUNS je zajedno sa NDNV-om reagovao u nekoliko navrata tražeći da se rasvetle ovi slučajevi. Reagovala je i Regionalna platforma, a slučaj se nalazi i na Platformi Saveta Evrope. Tužilaštvo je za slučaj nestanka utvrdilo da nema mesta pokretanju krivičnog postupka.

Glavni urednik Centra za istraživačko novinarstvo Srbije **Dino Jahić** i njegove kolege iz redakcije, **krajem avgusta 2018.** godine, nekoliko dana su kontinuirano bili izloženi uvredama, nakon obraćanja predsednika Republike Srpske Milorada Dodika koji je napao Jahića, optužujući ga da rukovodi centrom koji uz finansijsku podršku međunarodnih organizacija ruši političke strukture u regionu, pritom ne iznoseći nikakve dokaze za svoje opasne optužbe. Nakon niza uvreda upućenih preko društvenih mreža, usledile su i ozbiljne pretnje smrću. Poruke su sadržale i govor mržnje na račun imena i porekla Dina Jahića, ali i eksplicitne pretnje smrću, npr. da mu „treba napraviti promaju u lobanji“.

Oštro osuđujući pretnje, NUNS je zahtevao od nadležnih organa da, u skladu sa zakonom, preduzmu sve mere protiv pojedinaca koji otvoreno pozivaju na linč Dina Jahića. Putem Regionalne platforme koja je tom prilikom reagovala, o slučaju su obaveštene domaće i međunarodne institucije i organizacije i ambasade.

Slučaj se još nalazi u postupku pred tužilaštvom.

Još jedan fizički napad dogodio se i **9. oktobra 2018.** godine kada je u Vinči kod Grocke neidentifikovani mladić napao urednika portala „Žig info“ **Željka Matorčevića**. Mladić je najpre pratio novinara, zatim ga iznenada udario u potiljak, a kad je Matorčević pao na zemlju nastavio je da ga udara. U tom napadu Matorčević je zadobio teže telesne povrede, polomljena mu je jagodična kost.

NUNS je zajedno sa NDNV-om osudio ovaj napad zahtevajući od policije i drugih nadležnih organa da preduzmu sve mere kako bi što pre identifikovali napadača i utvrdili motive nasilničkog čina. Povodom tog napada reagovala je i Regionalna platforma, nakon čega je ovaj slučaj stavljen na Platformu Saveta Evrope za zaštitu novinarstva i bezbednost novinara. Slučaj se nalazi u postupku pred tužilaštvom.

Novinaru redakcije „Žig info“ **Milanu Jovanoviću**, 12. decembra 2018. godine, oko 3 časa posle ponoći, podmetnut je požar u porodičnoj kući. Naime, nepoznata lica su u njegovu garažu ubacila zapaljive naprave, što je snimila video-kamera iz neposrednog komšiluka, a požar je ubrzo zahvatio celu kuću Jovanovića, koja je do temelja izgorela. Srećom, novinar i njegova supruga su pravovremeno izašli iz kuće, bez težih provreda.

Medijska koalicija (NUNS, NDNV, ANEM, Lokal pres i AOM) je najoštrije osudila napad na kuću novinara Jovanovića i zahtevala od policije i tužilaštva da najhitnije istraže ovaj težak zločin. Povodom tog napada reagovala je i Regionalna platforma, slučaj je uvršten na onlajn Platformu Saveta Evrope, a reagovala su i međunarodne organizacije kao što su Evropska federacija novinara, Komitet za zaštitu novinara i dr.

Slučaj naveden u NUNS-ovoj Hronici za 2017. godinu - napad na novinare prilikom polaganja zakletve predsednika Srbije Aleksandra Vučića 31. maja 2017. godine, završen je tako što je tužilaštvo po drugi put donelo rešenje o odbacivanju krivične prijave. Slučajevi kao što su pretnje smrću novinarki Mariji Vučić, novinarki N1 Mariji Antić, portalu „Magločistač“, Tatjani Vojtehovski, objanje stana novinarkе KRIK-a Dragane Pećo, kao i neki drugi slučajevi, još nisu rešeni. Većina se nalazi u postupku pred tužilaštvom.

Politički, ekonomski i ostali pritisci na novinare i druge medijske profesionalce

Iz godine u godinu broj pritisaka je sve veći. U 2018. godini u NUNS-ovoj bazi podataka o napadima i pritiscima na novinare zabeleženo je više pritisaka nego prethodne godine: 72 pritiska, dok su 2017. zabeležena 62. Radi se o različitim oblicima pritisaka - uznemiravanju, zastrašivanju, etiketiranju od strane javnih funkcionera, počev od najviših državnih zvaničnika sve do predstavnika lokalnih vlasti. Reč je i o zabranjivanju novinarima da izveštavaju sa javnih događaja, ili diskriminaciji medija i novinara prilikom pozivanja na događaje od javnog interesa, zabranama da prisustvuju sednicama organa vlasti, pre svega na lokalnom nivou, pritiscima kroz sudske postupke, i drugim slučajevima.

Iako u ovakvim slučajevima nema direktnih pretnji i neposrednog fizičkog ugrožavanja, neke vrste pritisaka ozbiljno mogu da dovedu do ugrožavanja sigurnosti novinara. S druge strane, politički i ekonomski pritisci dovode do autocenzure, a samim tim i do sužavanja slobode medija.

Najčešća meta pritisaka su mediji i novinari koji svoj posao ne obavljaju u službi vladajućeg režima, već u službi ispunjavanja javnog interesa. To su mediji i novinari koji se bave istraživačkim novinarstvom, nezavisni mediji i novinari koji obavljaju svoj posao profesionalno, odgovorno i objektivno, u skladu sa etičkim standardima, a koji su kritički nastrojeni prema vlastima na lokalnom i nacionalnom nivou. U 2018. godini najčešće su takva meta bili novinari televizije N1, dnevnog lista Danas, KRIK-a, nedeljnici, kao i lokalni mediji i novinari, a jedan od najčešće pominjanih lokalnih medija je niški portal Južne vesti.

U već pominjanom izveštaju Evropske komisije takođe je ukazano na ovaj problem uz konstataciju da politički i ekonomski uticaji na medije i dalje predstavljaju razlog za zabrinutost. U tom izveštaju se jasno kaže: „Politički i ekonomski uticaji na medije dovode do široko rasprostranjene autocenzure. Izjave visokih državnih zvaničnika o istraživačkom radu novinara nisu doprinele stvaranju okruženja u kojem se sloboda izražavanja može ostvariti bez prepreka.“¹²

Pored političkih, učestali su i ekonomski pritisci koji se očituju kroz distribuciju novca za oglašavanje i kroz budžetsko sufinansiranje medijskih sadržaja od

javnog interesa. Taj problem takođe ističe Evropska komisija u svom izveštaju, gde se navodi: „Srpske vlasti treba da osiguraju da se neformalni pritisak na uređivačku politiku ne vrši preko raspodele sredstava za oglašavanje, uključujući ono iz javnih kompanija, kao i preko projektnog sufinansiranja iz lokalnih budžeta“¹³.

Prema NUNS-ovoj bazi podataka, od 2016. godine zabeleženo je 80 slučajeva napada, prozivanja, vređanja, omalovažavanja i diskriminacije novinara, medija, novinarskih i medijskih udruženja od strane državnih i lokalnih funkcionera. Od toga, samo u toku 2018. godine evidentirano ih je 29. Već pomenuti Tim za dijalog prepoznao je taj problem i kao jedan od zahteva upućenih Koordinacionom telu Vlade Srbije zatražio da predstavnici vlasti hitno prestanu da prozivaju, vređaju, omalovažavaju i diskriminišu novinare, medije, novinarska i medijska udruženja, i da ugrožavaju njihovu bezbednost.

U 2018. godini stvorena je situacija da, s jedne strane, postoji dijalog sa državom koja kaže da je spremna da rešava probleme sa kojima se suočavaju mediji i novinari, a na koje su novinarska i medijska udruženja ukazala u svojim zahtevima, dok, s druge strane, poslednjih meseci beležimo nekoliko slučajeva etiketiranja novinara od strane predstavnika najviših državnih institucija.

Predsednik Srbije i lider Srpske napredne stranke Aleksandar Vučić u novembru 2018. javno je pozvao sve funkcionere stranke koji su poslanici i ministri da nigde ništa ne govore protiv medija i da im odgovaraju na pitanja na pristojan način. Međutim, ni tada nije propustio priliku da podeli medije i novinare na one koji podržavaju vladu i one koji su protiv: „...Zato ću se truditi da ništa loše ne kažem ni o jednom mediju, da na svaki način pomognem da mogu da na slobodan način informišu javnost kako oni žele, bilo da podržavaju vladu, bilo da su protiv.“¹⁴

¹² Evropska komisija, „Republika Srbija, Izveštaj za 2018. godinu“, Brisel, 2018, str. 29. http://www.pregovarakagrupa27.gov.rs/?wpfb_dl=140

¹³ Ibid.

¹⁴ Beta, „Vučić: Članovi SNS da pristojno odgovaraju medijima“, N1, 20. novembar 2018. <http://rs.n1info.com/Vesti/a437210/Vucic-Clanovi-SNS-da-pristojno-odgovaraju-medijima.html>

Navešćemo neke od slučajeva pritisaka visokih funkcionera na novinare i medije.

Funkcioner BIA Marko Parezanović izjavio **8. oktobra 2018. godine** da su najveća pretnja Srbiji strani agenti koji deluju u medijima, nevladinim organizacijama i opozicionim strankama. NUNS i NDNV su javno reagovali i naveli da smatraju da su takve izjave izuzetno opasne i da mogu da se čitaju kao ozbiljna pretnja slobodi izražavanja i kritičkoj misli.

Samo dva dana kasnije, **10. oktobra**, šef poslaničke grupe Srpske napredne stranke Aleksandar Martinović, citirajući stavove novinara i predsednika NDNV **Nedima Sejdinovića** iznete u intervjuu za Istinomer, izjavio je, između ostalog, da „očigledno imamo posla sa ljudima koji ne žele dobro svojoj državi, koji žele da unesu strah i nemir kod građana i koji žele da pokvare sve ono što je Srbija dobro uradila u proteklih nekoliko godina“, i da se nada „da građani shvataju ko radi svakoga dana u njihovom interesu, a ko ne radi ništa i ko širi paniku, dezinformacije i svakoga dana kuka, a u životu za Srbiju nije uradio ništa dobro, pa čak ni za svoju profesiju“. Samo dan posle, **11. oktobra**, poslanik Narodne seljačke stranke Marijan Rističević, tokom u parlamentu, govoreći o Sejdinoviću pokazivao je njegovu fotografiju i objavu na Tviteru, i rekao: „Kada je u pitanju zagađenje životne sredine moramo progovoriti o duhovnom zagađenju. Ovaj čovek (pokazuje fotografiju Sejdinovića) poznat je po nizu uvreda koje je i danas uputio“, rekao je Rističević, a potom naveo da je Sejdinović „vređao na društvenoj mreži hrišćane“ i „prošao bez ikakve javne osude“. Dodao je i da je on (Sejdinović) „sastavni deo Đilasovog saveza prevaranata i lopuža“. Na takav napad na Nedima Sejdinovića najpre su reagovali NUNS i NDNV, a zatim i Medijska koalicija (NUNS, NDNV, AOM, Lokal pres i ANEM). Najoštrije su osudili takve postupke i naglasili da smatraju da je tim činom ozbiljno ugrožena bezbednost Sejdinovića, ali i izvršen ozbiljan atak na medijske slobode i slobodu izražavanja.

Slični pritisci dolaze i od najviših državnih funkcionera, čak i od predsednika Republike. Tako se Aleksandar Vučić **18. oktobra 2018. godine**, na konferenciji za medije na Beogradskom bezbednosnom forumu, najpre obratio **novinarki RTS-a**: „Koliko ste puta vi, gospođice Stojisavljević, koliko su puta s vaše televizije, s RTS-a, da za ljude koji gledaju ne bude zabune, išli da plaćete tamo u prostorije Vuka Jeremića, da plaćete zbog jednog saopštenja Milenka Jovanova. Pa što niste išli da plaćete u redakciju Informera zato što Dragan Đilas traži da ide u zatvor glavni urednik Informera, valjda vam je više stalo do kolege.“ Nakon toga, predsedniku se obratio **novinar N1 televizije** i zamolio ga da prestane da vrši pritisak na kolege sa Javnog medijskog servisa i da počne da naziva televiziju N1 pravim imenom a ne Šolakovom i Đilasovom televizijom. Na to je predsednik rekao da se sve vreme trudio

da se profesionalno ponaša prema TV N1, i između ostalog dodao: „Za razliku od vas koji nikada niste bili profesionalni. I to je moja najteža reč koju upućujem vama, da nikada niste bili profesionalni. Već ste bili direktna politička ekspozitura Dragana Đilasa. Hoćete da mi zabranite da mislim i imam drugačije mišljenje? Ko ste i ko ima pravo da mi govori šta smem, a šta ne smem da kažem? Ili ćete da uvedete komisiju pa ćete da me vešate zato što ne mislim kao vi...“

Osudivši i ovaj pritisak, koalicija novinarskih i medijskih udruženja je navela da je predsednik etiketiranjem ugrozio bezbednost novinara, i pozvala novinare na međusobnu solidarnost. Takođe, NUNS, NDNV, ANEM, Lokal pres i AOM su oktobru 2018. godine uputili pismo međunarodnim organizacijama i institucijama, u kojem su želele da ih informišu o trenutnoj situaciji u medijskoj sferi, o problemima sa kojima se suočavaju mediji, kao i o stanju slobode medija u Srbiji. U pismu su međunarodne organizacije obaveštene o pomenutim slučajevima pritisaka od strane funkcionera.

Sledeći pritisak usledio je **30. oktobra 2018**, ponovo u Narodnoj skupštini, gde je poslanik SNS Marko Atlagić najpre govorio o tome da su građani Srbije svedoci tendencioznih, zlonamernih, neistinitih medijskih napada na predsednika Republike Srbije, njegovu porodicu i njegove najbliže saradnike, a zatim naveo da su ti medijski napadi delo raznih tajkunsko-mafijaških kriminalnih i politikantskih grupa i pojedinaca. Rekao je: „U medijske napade uključili su se i predsednici političkih stranaka, a neki sede ovde u visokom domu, saveza za drugu pljačku Srbije i pojedinci kao što su Velimir Ilić, Olja Bečković, Teofil Pančić, Matija Bečković, Amfilohije Radović, Goran Marković, Slaviša Lekić, Zoran Ivošević, Gordana Suša, Dušan Teodorović, Borka Pavićević, Cvijetin Milivojević, Božo Prelević, Miloš Vasić i drugi kroz medije Vreme, NIN, Danas, BIRN, Vijesti, Nacional, Tabloid, B 92, Blic, Kurir, Radio Slobodna Evropa i druge.“

Samo nekoliko dana kasnije, **6. novembra 2018**, šef poslaničke grupe SNS Aleksandar Martinović u parlamentu je optužio dnevni list Danas da vodi „harangu protiv SNS i nedužnih ljudi“, koja je „nezabeležena još od vremena Gebelsa i Adolfa Hitlera“. Njegov zamjenik, Vladimir Orlić, izjavio je da su „list Danasoid“ i novinari tog lista „sramota za srpsko novinarstvo“. Medijska koalicija je osudila i ovaj pritisak i navela da on predstavlja još jedan udar na medijske slobode i namerno ugrožavanje bezbednosti novinara.

Nakon pomenutog događaja, na naslovnoj strani Danasa 9. novembra objavljena je karikatura Predraga Koraksića Koraksa na kojoj su poslanici SNS Aleksandar Martinović i Vladimir Orlić prikazani zajedno sa Hitlerom i Gebelsom. Mnoge institucije su reagovala, među njima i pokrajinska vlada, ali i Ministarstvo kulture i informisanja navodeći da su naslovna strana i ka-

rikatura krajnje neprimerene jer direktno ili indirektno stavljaju u neprihvatljiv i moralno nedopustiv kontekst predsednika Srbije Aleksandra Vučića¹⁵. Samo desetak dana pre tog događaja isto ministarstvo je odbilo da reaguje u slučaju poziva na linč novinara i nezavisnih medija u Srbiji u listu *Ilustrovana politika*, a državni sekretar za medije Aleksandar Gajović je naveo da „ministarstvo nema običaj, niti je u njegovoj nadležnosti, komentarisanje bilo čijeg autorskog teksta“.¹⁶

NUNS i NDNV su javno reagovali i tražili da ministar kulture i informisanja podnese ostavku, da bi dan kasnije reagovala i Medijska koalicija (NUNS, NDNV, ANEM, LP i AOM), koja je istakla da to predstavlja još jedan veliki poraz ideje medijskih sloboda u Srbiji i da je vlast i ova puta pokazala svoje neprijateljstvo prema slobodi izražavanja, kao i slobodi umetničkog izražavanja.

U 2018. godini **Ilustrovana politika** je započela kampanju protiv nezavisnih medija. Najpre je taj nedeljni **30. oktobra 2018.** objavio naslovnu stranu sa naslovom „Psi su pušteni“ i podnaslovom „Zašto ćute RTS i Politika“. Na istoj naslovnici je objavljena slika psa iza kojega su naslovne strane nedeljnika *Vreme* i *NIN* i dnevnika *Danas*, koji su u tekstu, uz televiziju *N1*, optuženi da su strani agenti. NUNS i NDNV su reagovali i ocenili da naslovna stranica sa natpisom „Psi su pušteni“ i prateći tekst *Ilustrovane politike* predstavljaju klasičan poziv na linč nezavisnih novinara i medija, ali i svih onih koji imaju kritičan odnos prema vlasti u Srbiji.

Zatim je **Ilustrovana politika**, na naslovnoj strani od **13. novembra 2018.** objavila neprimeren osvrt i na novinarsku karijeru Ljiljane Smajlović. Naime, u tekstu Gorana Kozića „Antiratni profiter“, između ostalog je rečeno da je zahvaljujući uticaju Ljiljane Smajlović na Vašington post, bombardovanje Srbije 1999. godine trajalo mnogo duže nego što je planirano. Da bi na naslovnoj strani **11. decembra 2018.** godine **Ilustrovana politika** objavila likove novinarko Ljiljane Smajlović, Verana Matića i ambasadora SAD u Srbiji Kajla Skota uz naslov: „Verane, Verane, šta to radiš, mamografu jedan“.

U oba pomenuta slučaja reagovala su medijska i novinarska udruženja. Medijska koalicija (UNS, NUNS, NDNV, ANEM, LP i AOM) je, izrazivši zabrinutost, najoštrije osudila agresivnu kampanju *Ilustrovane politike* kojom se optuženi u slučaju ubistva Slavka Ćuruvije unapred proglašavaju nevinim, a u isto vreme ugrožava bezbednost Ljiljane Smajlović i Verana Matića, članova Komisije za istraživanje ubistava novinara.

¹⁵ Beta, „Ministarstvo kulture osudilo karikaturu na naslovnoj Danasa“, *N1*, 9. novembar 2018. <http://rs.n1info.com/Vesti/a434592/Ministarstvo-kulture-osudilo-karikaturu-na-naslovnoj-Danasa.html>

¹⁶ Radio Slobodna Evropa, „Gajović o *Ilustrovanoj*: Ne stavljamo se ni na čiju stranu“, *N1*, 21. oktobar 2018. <http://rs.n1info.com/Vesti/a432320/Gajovic-o-tekstu-u-Ilustrovanoj-politici.html>

I prošle godine nastavljene su kampanje medija bliskih vladajućem režimu protiv drugih medija i novinara. Jedan od tih slučajeva je i hajka protiv novinarko **Tamare Skrozze**. Naime, **24. januara 2018.** godine glavni urednik tabloida *Informer* Dragan Vučićević je na TV Pink-u optužio novinarko Tamaru Skrozza i nedeljnik *Vreme* za koji radi, da svojim tekstovima u interesu biznismena Miroslava Miškovića izazivaju atmosferu haosa pred izbore za Skupštinu Beograda kako bi posle izbora proglasili izbornu krađu. Izvlačeći iz konteksta polurečenice izgovorene u jednoj satiričnoj emisiji, TV Pink je novinarko targetirao kao „arhinepriateljka Aleksandra Vučića“.

U toku 2018. nastavilo se i sa administrativnim pritiscima na medije, koji u nekim slučajevima mogu da ugroze i njihov opstanak, kao što se to krajem 2017. dogodilo nedeljniku *Vranjske* koji je, posle 23 godine postojanja, ugašen zbog konstantnih inspeksijskih pritisaka, da bi, posle gašenja novina, poreska inspekcija saopštila da nije pronašla nikakve nepravilnosti.

U prošloj godini slična administrativna uznemiravanja doživela je i redakcija niškog portala „**Južne vesti**“. Taj medij je u proteklih nekoliko godina više puta bio meta poreskih inspekcija i uvek bez negativnih nalaza. Poslednja poreska inspekcija u toku 2018. trajala je šest meseci, koja takođe nije pronašla nepravilnosti, osim što su inspektori izdali nalog i obavezali „**Južne vesti**“ da plate skoro milion dinara zbog činjenice da glavni i odgovorni urednik nije zaposlen u tom mediju. Rešenje inspekcije je zasnovano na Uredbi o katalogu radnih mesta u javnim službama i drugim organizacijama u javnom sektoru koja definiše obaveze glavnog i odgovornog urednika u javnim medijima. Problem je što se taj katalog ne odnosi na privatne medije, a što „**Južne vesti**“ jesu od svog osnivanja. Pored toga, nijednim zakonom nije predviđena obaveza da glavni i odgovorni urednik bude u radnom odnosu u mediju. Povodom toga, „**Južne vesti**“ su pokrenule postupak pred Upravnim sudom. NUNS je povodom tog slučaja poslao pismo premijerki Ani Brnabić u kojem je od nje zatraženo da stane u odbranu novinarskih i medijskih sloboda, i da se zaustave administrativni pritisci koji ugrožavaju opstanak „**Južnih vesti**“ i drugih nezavisnih medija u Srbiji.

Jedan od zahteva Tima da dijalog odnosio se i na administrativne pritiske i konkretno slučaj „**Južnih vesti**“. Udruženja su tražila da poreske i druge inspeksijske službe odmah prestanu da ugrožavaju rad nezavisnih medija, posebno portala „**Južne vesti**“ i drugih medija koji prolaze kroz slične administrativne probleme zbog svoje uređivačke politike. Tražena je i nezavisna revizija poreskog postupka koji se vodi protiv „**Južnih vesti**“.

Pritisaci na novinare putem sudskih postupaka

Kao i prethodnih godina, u Srbiji je i dalje veliki broj tužbi protiv novinara u vezi sa objavljivanjem informacija u medijima. Broj podnetih tužbi Višem sudu u Beogradu u periodu od septembra 2017. do kraja avgusta 2018. godine iznosi 650, u istom periodu su rešena 552 predmeta. Ukupan broj nerešenih predmeta na dan 30. avgusta 2018. godine iznosio je 1011. U 2017. godini podneto je 548 tužbi, dok ih je u 2016. bilo 507.

Poslednjih godina zabeležen je porast tužbi koje protiv medija i novinara podnose nosioci javnih funkcija. Na udaru su mediji koji kritički pišu o radu Vlade Srbije i funkcionera. To je posebno zabrinjavajuće jer je i samim Zakonom o javnom informisanju i medijima propisano da su funkcioneri dužni da trpe iznošenje kritičkih mišljenja. Članom 8 propisano je: „Izabran, postavljen, odnosno imenovan nosilac javne i političke funkcije dužan je da trpi iznošenje kritičkih mišljenja, koja se odnose na rezultate njegovog rada, odnosno politiku koju sprovodi, a u vezi je sa obavljanjem njegove funkcije bez obzira na to da li se oseća lično povređenim iznošenjem tih mišljenja.“ I međunarodne pravne norme i praksa Evropskog suda za ljudska prava takođe ukazuju na to da javni funkcioneri moraju da trpe veći stepen kritike.

Jedan od drastičnijih slučajeva pritisaka putem suda predstavljaju četiri tužbe koje je ministar Nenad Popović podneo protiv Mreže za istraživanje kriminala i korupcije – KRIK, i to zbog četiri teksta u kojima su navedene gotovo iste informacije zasnovane na dokumentima u okviru međunarodnog projekta „Rajski papiri“. U svakoj od tužbi ministar traži po milion dinara naknade štete zbog povrede časti, ugleda i dostojanstva. S obzirom na to da se ministar nije pojavljivao na ročištima u sva četiri slučaja, neke od sudija su ga opomenule i najavile odbacivanje tužbi, nakon čega je on zatražio da se sva četiri postupka zamrznu dok je on ministar¹⁷. Redakcija KRIK-a je najavila da će tražiti da se procesi nastave.¹⁸

Smatrajući da su učestale tužbe protiv novinara i neujednačena sudska praksa veoma važne za slobodu medija, Tim za dijalog je zahtevao da se hitno obustave sudske kampanje protiv medija sa nezavisnom uređivačkom politikom.

U poslednjih nekoliko godina posebno su izraženi slučajevi kada novinari i mediji tuže druge medije

zbog povrede ugleda i časti. To je posledica čestih kampanja i pritisaka koje mediji bliski vlastima vode protiv pojedinih novinara i medija koji obavljaju svoj posao objektivno i u skladu sa profesionalnim standardima. U prethodne dve godine NUNS je pratio suđenja u vezi sa nekoliko takvih slučajeva. Na primer, novinar Vukašin Obradović je podneo tri takve tužbe. Prva je protiv Željka Mitrovića i TV Pink povodom otvorenog pisma Željka Mitrovića objavljenog na toj televiziji. Apelacioni sud u Beogradu ukinuo je presudu Višeg suda kojom je prvobitno odbačena tužba i vratio predmet na ponovno suđenje. Drugu tužbu Obradović je podneo protiv Informera i njegovog glavnog urednika Dragana Vučićevića, takođe povodom otvorenog pisma Željka Mitrovića. Prvostepena presuda u tom slučaju je doneta u korist tužioca Obradovića. On je treću tužbu podneo protiv Informera i njegovog glavnog urednika Dragana Vučićevića zbog tekstova pod naslovima „Fašizam: Zahtevaju od EU da zabrani Informer“ i „Slučaj šefa NUNS: Čibe, bre, džukelo!“. Viši sud u Beogradu obavezao je prvostepenom presudom tužene da isplate određeni iznos na ime povrede časti, ugleda i dostojanstva ličnosti, kao i pretrpljenih duševnih bolova.¹⁹

Sudska praksa u Srbiji je i dalje neujednačena, iako ima pomaka u vezi sa usklađivanjem sa praksom Evropskog suda za ljudska prava. Dešava se da su i kazne previsoke, što u nekim slučajevima može da ugrozi normalno funkcionisanje medija, imajući u vidu teške uslove u kojima mediji funkcionišu, posebno lokalni.

Kao što je već pomenuto, NUNS već dve godine prati određene postupke po tužbama protiv novinara u vezi sa objavljivanjem informacija u medijima i pravi izveštaje sa tih suđenja. NUNS je do sada pratio 17 suđenja, od kojih su neka u međuvremenu završena, dok druga još traju. Među najzanimljivijim slučajevima je suđenje po tužbi ministra unutrašnjih poslova Nebojše Stefanovića protiv „Peščanika“ i Vesne Pešić.

¹⁷ Jelena Radivojević, „Popoviću sudije zapretile odbacivanjem tužbi, on zatražio zamrzavanje postupaka protiv KRIK-a“, KRIK, 17. decembar 2018. <https://www.krik.rs/popovicu-sudije-zapretile-odbacivanjem-tuzbi-zatrazio-zamrzavanje-postupaka-protiv-krik/>

¹⁸ Bojana Jovanović, „Dojčinović: Tražićemo da se suđenja sa Popovićem ne prekidaju“, KRIK, 18. decembar 2018. <https://www.krik.rs/dojcinovic-trazicemo-da-se-sudjenja-sa-popovicem-ne-prekidaju/>

¹⁹ <http://www.bazenuns.rs/srpski/lzvestaji-sa-sudjenja>

Nebojša Stefanović protiv Vesne Pešić i „Peščanika“²⁰ – Ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović podneo je tužbu protiv portala „Peščanik“, urednica „Peščanika“ Svetlane Lukić i Svetlane Vuković i saradnice tog medija Vesne Pešić. Povod za tužbu je kolumna Vesne Pešić objavljena 14. maja 2016. pod naslovom „Dosoljavanje“, u kojoj je Vesna Pešić pisala o rušenju objekata u Hercegovačkoj ulici u Beogradu (slučaj Savamala). Vesna Pešić je u kolumni napisala da je glupa Stefanovićeva izjava koju je dao RTS-u da policija nije mogla da reaguje na nezakonito rušenje u Hercegovačkoj ulici zato što bi sebe dovela u opasnost od pokidanih električnih kablova. Napisala je: „Jedino je glupost ministra policije Nebojše Stefanovića nenadmašna i nepredvidiva. Do sada nismo otkrili zašto je baš njemu dodeljena uloga da ispadne najgluplji. Možda zato što se on uvek pojavljuje posle Vučića da 'zapuši' preostale rupe. I kakve bisere je prosuo ovoga puta? Izjavio je da je 'spin' to što je glavna vest u Srbiji rušenje tri nelegalna objekta u Savamali. Baš samo tri objekta?“

Stefanović je tužbu podneo zbog povrede ugleda i časti i tražio naknadu štete u iznosu od 200.000 dinara. Nakon odlaganja ročišta devet puta, u aprilu 2018. godine počelo je suđenje.

Viši sud u Beogradu je presudio da su pomenutim tekstom povređeni ugled i čast ministra unutrašnjih poslova Nebojše Stefanovića. Sud je ocenio da je navodima u tekstu: „jedino je glupost ministra policije Nebojše Stefanovića nenadmašna i nepredvidiva“ i „do sada nismo još otkrili zašto je baš njemu dodeljena uloga da ispadne najgluplji“, Stefanoviću povređeno dostojanstvo ličnosti i da mu je pričinjena nematerijalna šteta u vidu povrede lične i profesionalne časti i ugleda. U obrazloženju presude se navodi da je tokom postupka utvrđeno da je u tekstu „maliciozno i netačno prenet“ Stefanovićeva izjava povodom nelegalnog rušenja u Savamali, da tekst ne doprinosi javnoj raspravi o tom događaju i nije usmeren na rešenje problema, već na „vređanje i subjektivnu kategorizaciju tužioca, na vređanje njegovog dostojanstva, ugleda i časti“. Sud je ocenio da iznete kvalifikacije u tekstu predstavljaju „prekoračenje slobode javnog informisanja i slobode izražavanja jer nemaju karakter ozbiljne kritike na pojave koje su od interesa za javnost, već imaju tendenciju vređanja i omalovažavanja tužioca“.

Pored navedenog, sud je u obrazloženju naveo i da je nesporno da novinarsko mišljenje može biti izraženo sa izvesnom dozom preterivanja i provokacije radi ukazivanja na određenu važnu društvenu temu koja je od javnog interesa, kao što je slučaj Savamala, ali da je nepohodno da „postoji proporcionalnost izme-

đu kritike određene društvene teme i izraza, odnosno načina na koji se ta kritika saopštava“. Navedeno je: „Mora biti uravnotežen interes obe strane - prava na slobodu izražavanja da se obaveštava o problemima od javnog interesa i zaštite ugleda nekog lica“. Sud je ukazao da to u konkretnom slučaju nije ispoštovano, jer je pripisivanjem lično Stefanoviću osobina da je „glup“ i „najgluplji“ direktno povređen ugled tužioca.

Apelacioni sud u Beogradu potvrdio je presudu Višeg suda, a po nalazu tog suda, prvostepeni sud pravilno je zaključio da nisu svi vidovi saopštavanja sadržine ideje i mišljenja obuhvaćeni slobodom izražavanja, jer sloboda izražavanja ne sme da bude suprotna svojoj svrsi. Takođe je naveo da delovi teksta ne doprinose javnoj raspravi o događajima u Savamali i nisu usmereni na rešenje problema, već na vređanje dostojanstva, ugleda i časti, jer je tužilac okarakterisan kao neko ko je „najgluplji“, čija je „glupost nenadmašna“, a takvim kvalifikacijama vređa se dostojanstvo tužioca.

Marijan Rističević protiv B92 – Izdajamo još jedan slučaj koji je pomenut u NUNS-ovoj Hronici za 2017. u kontekstu ohrabrujuće prakse suda. Marijan Rističević je podneo tužbu zbog povrede časti i ugleda u prilogu objavljenom na TV B92 u emisiji Vesti. Tema priloga su bile informacije da je firma „Rističević Company“, u vlasništvu tužiočeve supruge, ponudila Direkciji za robne rezerve na prodaju određenu količinu kukuruza i u tu svrhu priložila sertifikat Preduzeća za tehnička ispitivanja i analize SGS Beograd d.o.o Beograd. U istom prilogu prenet je izjava Marinka Ukropine, direktora Preduzeća za tehnička ispitivanja i analize, da nikada nisu saradivali sa firmom „Rističević Company“ i da su izveštaji i sertifikati o količini i kvalitetu ponuđeni Direkciji – falsifikati. Takođe, navedeno je da je protiv tužiočeve supruge, vlasnice firme, podneta krivična prijava zbog sumnje da je izvršila krivično delo prevare u sticaju sa krivičnim delom falsifikovanja isprava. Autor priloga je zatim preneo i tužiočevu izjavu, a pored toga, tačnost navedenih informacija proverio je i u Direkciji za robne rezerve. Tamo je novinar dobio informaciju da je Direkcija tražila proveru sertifikata i da se neće oglašavati sve dok se ne utvrdi šta je istina, te da je firmi „Rističević Company“ isplaćen novac za obećani kukuruz, što je navedeno u prilogu.

U ovom slučaju, Viši sud u Beogradu je odbacio tužbeni zahtev Rističevića kao neosnovan. Sud je zauzeo stav da se tužbom osporeni medijski sadržaj sastoji od činjenica koje iznose autor priloga, druga pravna i fizička lica, ali i tužilac lično. Pre svega, ceneći da li je novinar – autor priloga, postupao u skladu sa dužnom novinarskom pažnjom, Sud je utvrdio da su sve izjave verno prenete, tj. onako kako su glasile. Isto tako, Sud je prilog emitovan u Vestima TV B92 posmatrao u kontekstu toga da je tužilac javna ličnost, što je tretirao kao opštepoznatu činjenicu.

²⁰ Na osnovu NUNS-ovih izveštaja sa suđenja (autor: Vera Barišić) <http://www.bazenuns.rs/srpski/izvestaji-sa-sudjenja>

Međutim, Apelacioni sud u Beogradu ukinuo je prvostepenu presudu i ukazao Višem sudu na to da u ponovnom postupku ima u vidu posebno činjenicu da sporni prilog počinje fotografijom tužioca, navodima da je tužilac poznat po tome što je na sednicu parlamenta dolazio na traktoru, a da sada njegovoj porodičnoj firmi prete ozbiljne optužbe, kao i da TV prilog govori o radu firme tužiočeve supruge, a ne firme koja je njegovo porodično vlasništvo.

Ponovljeni postupak pred prvostepenim sudom u 2018. još je u toku.

Marijan Rističević protiv NIN-a – Poslanik vladajuće koalicije i predsednik Narodne seljačke stranke Marijan Rističević je 18. maja 2017. godine podneo tužbu zbog teksta „Rističevića za ombudsmana“, objavljenog u NIN-u 22. decembra 2016. godine. Tužba je podneta protiv NIN-a, glavnog urednika Milana Čulićbrka i tadašnjeg odgovornog urednika Nikole Tomića. Rističević je naveo da smatra da je u tekstu predstavljen u „krajnje uvredljivom tonu, punom sarkazma i cinizma, sa tvrdnjom da je umešan u 'nerešenu aferu', te da je vlasnik firmi u kojima je završio kukuruz iz državnih rezervi“.

Slučaj je još u toku pred prvostepenim sudom. Održana su dva ročišta, ispitani neki od svedoka, u februaru 2019. godine nastavlja se suđenje u ovom postupku.

Nebojša Stefanović protiv NIN-a – Osvrnućemo se i na slučaj tužbe ministra unutrašnjih poslova Nebojše Stefanovića protiv nedeljnika NIN zbog teksta „Glavni fantom iz Savamale“. Najpre je Viši sud u Beogradu

usvojio tužbeni zahtev i naložio NIN-u da nadoknadi ministru nematerijalnu štetu, a u presudi se navodi, između ostalog, „da je po oceni suda NIN u naslovu i tekstu objavio neistinite i nedopuštene informacije o tužiocu, podobne da povrede njegove čast i ugled“. Međutim, Apelacioni sud u Beogradu preinačio je prvostepenu presudu i odbio tužbu ministra, smatrajući da je Viši sud pogrešno primenio Zakon o javnom informisanju i medijima kada je našao da NIN nije poštovao princip dužne novinarske pažnje, odnosno provere istinitosti i potpunosti podataka u vezi sa tvrdnjom da je Stefanović „glavni fantom iz Savamale“.

Ministar je podneo vanredni pravni lek Vrhovnom kasacionom sudu, a najviši sud je 2018. godine ukinuo presudu Apelacionog suda i doneo odluku da predmet vrati Apelacionom sudu na ponovno suđenje. U rešenju Vrhovnog kasacionog suda se, između ostalog, navodi da drugostepeni sud „nije izvršio procenu i odmeravanje ugroženosti i prava na slobodu izražavanja i pravo na čast i ugled, već je samo pružio zaštitu prava medija na slobodu izražavanja“. Vrhovni kasacioni sud u obrazloženju svog rešenja navodi da pravno rezonovanje drugostepenog suda nije prihvatljivo jer je zasnovano na pogrešnoj primeni materijalnog prava, te da zbog toga nisu na pravilan način cenjene sve bitne činjenice. Takođe se navodi da „granice kritike u tim slučajevima jesu široke, ali ni tada nisu apsolutne što znači da pravo na kritiku nije neograničeno. Opšte je određeno da sloboda medija može da se ograniči radi ostvarivanja, poštovanja i zaštite prava i ugleda drugih lica“²¹.

²¹ *Insajder*, „Najviši sud ukinuo oslobadajuću presudu NIN-u: Prava Stefanovića nisu bila zaštićena“, 8. novembar 2018. <https://insajder.net/sr/sajt/vazno/12505/>

Kršenje Kodeksa novinara

Nepoštovanje kulture i etike

Trend masovnog nepoštovanja etičkih pravila propisanih Kodeksom novinara Srbije nastavljeno je i u 2018. godini. Prema podacima Saveta za štampu, u 2018. godini u 37 slučajeva o kojima je odlučivala Komisija za žalbe utvrđeno je da je prekršen Kodeks, u 20 slučajeva je utvrđeno da prekršaja nema, dok je u 7 slučajeva rešeno dogovorom. U tri slučaja članovi Komisije nisu mogli da usaglase odluku, dok je u dva slučaja žalba odbačena, a u dva su podnosioci odustali od žalbe²².

Savet za štampu vrši redovni godišnji monitoring dnevne štampe već četvrtu godinu zaredom²³. Prema poslednjem monitoringu kršenja Kodeksa u dnevnim novinama, u periodu od avgusta do decembra 2018. godine najčešće je bilo prekršeno poglavlje IV koja se odnosi na odgovornost novinara i to 2.213 puta. Poglavlje I Kodeksa – istinitost izveštavanja, prekršeno je 1.349 puta, dok je u 764 teksta kršeno poglavlje VII – Poštovanje privatnosti. Poglavlje II – Nezavisnost od pritisaka, prekršeno je 405 puta. Po učestalosti prekršaja slede poglavlja V – Novinarska pažnja (321) i VI – Odnos prema izvorima informisanja (319). Znatno manje je evidentirano prekršaja poglavlja IX – Poštovanje autorstva (36) i VIII – Korišćenje časnih sredstava (23), dok nije zabeležen nijedan prekršaj poglavlja III – Sprečavanje korupcije i sukoba interesa.²⁴

Istim monitoringom pokazan je broj prekršaja po poglavljima za četiri godine. U četvorogodišnjem periodu ubedljivo najviše puta kršeno je poglavlje IV Kodeksa – Odgovornost novinara. Iz grafikona se može videti rastući trend kršenja Kodeksa npr. u septembru 2015. godine ukupno je zabeleženo 557 prekršaja u odnosu na 2018 kada je taj broj gotovo dvostruko veći i iznosio je 722 prekršaja.

Utvrđeno je i ukupan broj prekršaja Kodeksa u dnevnim štampi. Najviše prekršaja je zabeleženo u listu Alo – 929, sledeći je Srpski telegraf sa 769, zatim Kurir sa

701 prekršajem i Informer sa 600. Posle njih slede Blic sa 307, Večernje novosti sa 216, a najmanje prekršaja je zabeleženo u Danasu (57) i Politici (36).

Ukupan broj tekstova kojima je prekršen Kodeks u poslednjih pet meseci 2018. je 3.615, a među prekršiocima prednjači tabloid Alo.²⁵

U avgustu 2018. je zabeleženo 718, a u septembru 722 prekršaja Kodeksa, međutim, poslednji monitoring je pokazao da je najveći broj prekršaja Kodeksa u dnevnim novinama zabeležen u novembru – 756.²⁶

Kao prethodne godine, i 2018. su obeležila česta kršenja Kodeksa, kršenje zakona, pretpostavke nevinosti i prava na privatnost. U tekstovima, posebno onim u tabloidima, sve je više bahatosti, nepoštovanja kulture i korišćenja pogrđnih reči i uvreda. Iako je Kodeksom propisano da novinar neguje kulturu i etiku javne reči u 2018. godini ta pravila veoma često nisu poštovana.

Novinarka Tamara Skrozza u autorskom tekstu „2018: Dizanje lestvice medijskog nemorala“²⁷, objavljenom na regionalnoj onlajn platformi Safejournalist.net, ukazuje na to da je poslednjih godina, a 2018. naročito, „prostački jezik preuzet s ulice i iz rijaliti programa, preselio se i na 'ozbiljne' novinske strane i 'ozbiljne' medijske sadržaje“.

„Nepoštovanje kulture i etike javne reči (kako to označava Kodeks novinara u Poglavlju 4, tačka 6) beleženo je stoga ne samo u rubrikama zabave, već i u političkim prepucavanjima, otvorenim pismima koja su ove godine bila izuzetno moderna, tekstovima posvećenim aktuelnim političkim prepucavanjima. Reči 'ološ', 'ludak', 'budala', 'kurva' bile su tradicionalno prisutne, ali sada su u opticaj ušle različite telesne izlučevine (krv, pljuvačka, za sad samo na estradnim stranicama i sperma), izmet, urin, stidne dlačice itd. Razne pogrđne reči postale su svakodnevice i često su korišćene u političkim obračunima sa neistomišljenicima.“

Skrozza navodi takav slučaj iz prošle godine u Vranju, kada su sudiju iz tog grada tabloidi danima razvlačili po naslovnim stranama kao nemoralnu i sklonu različ-

²² Podaci su preuzeti sa sajta <http://www.savetzastampu.rs/latinica/zalbeni-postupci>

²³ Blic, Večernje novosti, Danas, Politika, Alo, Srpski telegraf, Informer i Kurir.

²⁴ Savet za štampu, "Izveštaj o monitoringu poštovanja Kodeksa novinara Srbije u dnevnim novinama (avgust - decembar 2018)", januar, 2019. http://www.savetzastampu.rs/cirilica/uploaded/szs_monitoring_avg-dec_2018.pdf

²⁵ Ibid

²⁶ Ibid

²⁷ Tamara Skrozza, „2018: Dizanje lestvice medijskog nemorala“, SafeJournalists, 2. decembar 2018. <http://safejournalists.net/rs/2018-dizanje-lestvice-medijskog-nemorala/>

tim porocima, uz ilustracije očigledno izvučene iz njenog mobilnog telefona i privatnih arhiva. Nekoliko meseci kasnije ispostavilo se da se osramoćena sutkinja sukobila s čovekom koji se predstavljao kao savetnik Aleksandra Vučića i tako varao ljude. Kada je taj „savetnik“ otkriven, saznalo se da je on tabloidima svojevremeno doturio kompromitujuće fotografije. Mediji su u tom slučaju prekršili nekoliko tačaka Kodeksa: pravo na privatnost, obavezu da u svom radu koriste samo časna sredstva, a ne ukradene privatne snimke, i obavezu da budu posebno obazrivi prema izvorima koji imaju neki svoj, manje ili više skriven interes²⁸.

Jedan od slučajeva koji je obeležio proteklju godinu u vezi sa kršenjem etičkih standarda u elektronskim medijima dogodio se 3. maja kada je TV Pink direktno prenosila sahranu Miloša Kockara, koji je široj javnosti postao „poznat“ samo zbog toga što mu se ćerka u trenutku njegove smrti nalazila u rijaliti programu „Zadruga“ koji se emituje na istoj televiziji. Gledaoci Pinka su mogli da gledaju sanduk, zapomaganja i govore na sahrani potpuno nepoznatog čoveka, a pred kapijama groblja intervju su dali ćerka preminulog i njen suprug. Ovim medijskim sadržajem prekršeni su Evropska konvencija o ljudskim pravima, Kodeks novinara Srbije i REM-ov Pravilnik o zaštiti ljudskih prava u oblasti pružanja medijskih usluga. Međutim, članica Saveta REM-a Olivera Zekić konstatovala je da nikakvih prekršaja nije bilo²⁹.

Ono što srpskim medijima i u 2018. godini privlači pažnju jesu slučajevi crne hronike, ubistava i samoubistava. Zabeleženo je više takvih slučajeva, a jedan od njih je samoubistvo voditeljke i manekenke Marije Ćurčić, povodom čega su u medijima iznošeni detalji o njenoj intimi, ljubavnom i porodičnom životu, kao i opisi samog čina, pa zatim i sanduka i prisutnih na sahrani. Takođe je ilustrativan slučaj tragične smrti osmogodišnje devojčice A. B. koja se utopila u Dunavu. Mediji su iznosili svaki detalj ne samo njenog, već i života njene bliže i dalje porodice, sva nagađanja i tračeve o imovinskom stanju, odnosima u porodici, a sve je bilo ilustrovano fotografijom deteta i isticanjem njenog fizičkog izgleda³⁰.

Pored brojnih kršenja Kodeksa, u 2018. godini evidentiran je i porast broja lažnih vesti.

Portal Mreže za istraživanje kriminala i korupcije (KRIK) Raskrikavanje.rs uradio je istraživanje na osnovu pregleda svih naslovnih strana tabloida Informer, Alo i Srpski telegraf objavljenih u 2018. godini. Podaci pokazuju da je na ukupno 306 naslovnih strana Informer imao 351 lažnu odnosno neutemeljenu vest. Na 223 naslovnice Srpskog telegrafa našlo se čak 230 netačnih ili neutemeljenih tvrdnji, dok je tabloid Alo na naslovnim stranama 358 brojeva objavio 149 lažnih odnosno vesti bez jasnih izvora i dokaza³¹.

Portal Fake News Tragač je u 2018. godini istražio 116 manipulativnih sadržaja i u laži uhvatio 123 medija, koji su zbirno posmatrano 485 puta objavili dezinformacije. Prema njihovim podacima prvi je Alo koji je iz korpusa dokazanih dezinformacija kreirao ili preneo čak 33,6 odsto, zatim Informer sa učešćem od 32,8 odsto i Kurir koji je preneo 30,2 odsto dezinformacija³².

Novinarka Skrozza smatra „da je praktično nemoguće decidno reći da li je medijska etika u Srbiji stradala zbog političke atmosfere i stanja u kojem se mediji inače nalaze, ili je njena propast i srozavanje svih do sada poznatih profesionalnih standarda – samo jedan od segmenata sveopšte medijske katastrofe“. Ona ocenjuje da urušeni profesionalni i etički standardi „nisu nešto što može da se 'izleči' samo od sebe, pukom promenom političke atmosfere“. Jer, „kad i ako ovde ponovo zavlada sloboda govora i medija – naći ćemo se u poziciji da čitave generacije novinara više ne znaju da izveštavaju u skladu s kodeksom i standardima, da čitaoci u etički korektnim medijskim sadržajima više ne nalaze 'uzbuđenje' na koje su naviknuti, da je veći deo društva zapravo medijski 'onepismenjen'. A to je nešto čime bi novinari i njihova esnafska udruženja, baš kao i medijski eksperti, morali ozbiljno da se pozabave. Jer, u suprotnom, živećemo u svetu o kojem izveštavaju samo Pink, Alo, Srpski telegraf, Informer i njima slični“.

28 Ibid.

29 Ibid.

30 Ibid.

31 Jelena Đorđević i Vesna Radojević, „Više od 700 laži na naslovnim stranama tri tabloida u 2018. godini“, Raskrikavanje, 9. januar 2019. <https://www.raskrikavanje.rs/page.php?id=346>

32 Fake News Tragač, Zlatni Pinokio za „Alo“, Srebrni „Informer“, a Bronzani „Kuriru“, 24. decembar 2018. <http://fakenews.rs/2018/12/24/zlatni-pinokio-za-alo-srebrni-informeru-a-bronzani-kuriru/>

Medijska reforma

Sufinansiranje javnog interesa u javnom informisanju

Opšti podaci za 2018. godinu

Prema NUNS-ovoj bazi podataka o projektnom sufinansiranju, od 1. januara do 31. decembra 2018. godine na svim državnim nivoima u Srbiji je raspisan ukupno 151 javni poziv (konkurs) za sufinansiranje projekata u oblasti javnog informisanja. Ukupno na svim konkursima, raspodeljeno je 1.343.893.680 dinara (nešto više od 11 miliona evra), što je za približno 51 milion više nego u 2017. godini (1.292.548.388 dinara).

Konkursi u 2018.	Broj	Ukupna vrednost u RSD
Republički	9	262.000.000
Pokrajinski	6	68.700.000
Gradovi i opštine	136	1.013.193.680
Ukupno	151	1.343.893.680

Ministarstvo kulture i informisanja raspisalo je 9 konkursa koji su realizovani do kraja 2018. u vrednosti od 262.000.000 dinara. Deveti konkurs je zapravo neplanirano dopunski raspisan nakon što su pojedina novinarska i medijska udruženja (NUNS, NDNV, ANEM, LP) odustala od sufinansiranja njihovih projekata izražavajući time protest zbog nelegalnih i neregularnih procedura (više o tome u nastavku izveštaja).

Pokrajinski sekretarijat za kulturu i informisanje AP Vojvodine objavio je 6 konkursa realizovanih do kraja 2018. u ukupnoj vrednosti od 68.700.000 dinara.

Lokalne samouprave (gradovi i opštine) objavile su u toku 2018. godine 136 konkursa u ukupnoj vrednosti od 1.013.193.680 dinara. Zbog netransparentnosti LS ovi podaci svakako nisu konačni.

Opređeljeni iznosi na lokalnim konkursima 2018.	
Najveći iznos Grad Beograd	90.000.000
Najmanji iznos Opština Knić	200.000
Prosečan iznos	8.000.000
Broj lokalnih samouprava sa konkursnim iznosima iznad proseka	38
Broj lokalnih samouprava sa konkursnim iznosima ispod proseka	91

Najveći iznos opređeljen je konkursom grada Beograda – 90 miliona dinara, dok je za ove namene najmanje izdvojila opština Knić – samo 200.000 dinara.

Opštine Alibunar, Čajetina, Kovačica, Kula, Novi Sad, Paraćin, Raška, Sremska Mitrovica, Vranje i Gradska opština Mladenovac objavili su po dva konkursa.

Gradovi Požarevac i Zaječar i opštine Dimitrovgrad, Odžaci, Titel, Bački Petrovac i Malo Crniće poništili su svoje javne pozive nakon upozorenja Koalicije novinarskih i medijskih udruženja (u daljem tekstu: Koalicija) na nepravilnosti. Sve pomenute lokalne samouprave su kasnije objavile i realizovale ispravne konkurse. Međutim, veći broj neispravnih konkursa nije ispravljan ni posle upozorenja Koalicije.

Najveći iznos po projektu utvrđen je konkursom grada Niša – 9 miliona dinara.

Najmanji iznos po projektu definisan je konkursom opštine Bela Crkva – samo 10.000 dinara, što je besmislen iznos za realizaciju bilo kakvog medijskog projekta, i apsurdno s obzirom na to da je istim konkursom utvrđen najveći iznos – čak 6 miliona, od ukupno opređeljenih 9,5 miliona dinara.

Najviše projekata, čak 70, odobreno je i finansijski podržano na dva konkursa opštine Čajetina, na kojima je ukupno raspodeljeno 24,5 miliona dinara.

Konkursne nepravilnosti

Najčešće nepravilnosti odnosile su se na to da nisu predviđeni najviši i najmanji iznos sredstava koji može biti dodeljen za pojedinačni projekat, kao i da su uz konkurs objavljeni stari, nevažeći konkursni obrasci. U većini slučajeva, lokalne samouprave su ispravljale formalne nedostatke konkursa posle upozorenja Koalicije, dok su se pojedine LS oglušile o upozorenja, zbog čega su usledila javna saopštenja Koalicije o nezakonitostima konkursa i odlukama da se zbog toga ne predlažu kandidati za članove konkursnih komisija.

Ključni uzroci katastrofalnog sufinansiranja medija su nedorečena zakonska regulativa, nedovoljna transparentnost konkursnih procedura, nedostatak evaluacije samog procesa i odobrenih projekata, kao i nepostojanje sankcija za organe nadležne za javno informisanje u slučaju kršenja zakona.

Iznosi po pojedinačnim projektima u 2018.	
Najveći iznos na republičkom konkursu	4.900.000
Najmanji iznos na republičkom konkursu	300.000
Najveći iznos na pokrajinskom konkursu	4.950.000
Najmanji iznos na pokrajinskom konkursu	100.000
Najveći iznos na lokalnim konkursima Niš	8.500.000
Najmanji iznos na lokalnom konkursu Crveni Krst - Niš	30.000

Problematično je i to što mnoge lokalne samouprave opredeljuju nedovoljna sredstva. Tako je sasvim nelogično da grad Požarevac za sufinansiranje medijskih sadržaja opredeli 3,4 miliona dinara, opština Bor 5, grad Valjevo 6,6 miliona, dok mnogo manje LS izdavaju znatno veće iznose - Čajetina 24,5 miliona, Paraćin 19, Knjaževac 11,4.

„Stručne” komisije i kriminalne raspodele

Najveća novinarska i medijska udruženja u Srbiji više puta su zajedno ili pojedinačno protestovala zbog načina na koji se raspodeljuje novac iz budžeta gradova i opština za sufinansiranje medijskih sadržaja od javnog interesa.

Generalna primedba je da se novac iz budžeta lokalnih samouprava raspodeljuje gotovo isključivo medijima koji su „propagandne mašine vlasti“, dok u komisijama sede predstavnici nepoznatih udruženja, koji novac građana dele „između sebe“, što asocira na „udruženi kriminalni poduhvat“.

Očigledno favorizovanje medija naklonjenih vlastima uz pokrivanje tzv. stručnih komisija skoro da postaje pravilo. Pri tome, veoma je sporna kompetentnost nekih udruženja čiji su predstavnici gotovo uvek redovni članovi konkursnih komisija koje donose problematične odluke o finansiranju medija.

Za članove konkursnih komisija u protekloj godini birani su i predstavnici najvećih novinarskih i medijskih udruženja (UNS, NUNS, ANEM, NDNV i LP). Međutim, kandidati tih renomiranih udruženja, čak i oni sa nesumnjivim ugledom, nepoželjni su za većinu lokalnih samouprava. S druge strane, sve češće se u komisije imenuju „nezavisni medijski stručnjaci“ i „medijski radnici“ nepoznati čak i u medijskoj zajednici. Njih u komisije predlažu javnosti takođe malo poznata ili potpuno nepoznata udruženja kao što su PROUNS, Društvo novinara Niša, Udruženje sportskih novinara Beograda, Klub novinara Pomoravlja, udruženje ComNet,

Asocijacija elektronskih medija Vojvodine, udruženje Nove mreže Srbije... Reč je o organizacijama o čijoj misiji i radu se podaci ne mogu naći ni na internetu jer, po pravilu, nemaju svoje sajtove. Zajedničko gotovo svim predstavnicima tih udruženja u konkursnim komisijama je što su svojim „stručnim“ i „nezavisnim“ ocenjivanjem pokazali očiglednu blagonaklonost prema medijima u službi političke propagande. Istovremeno, istim tim odlukama po pravilu su oštećeni profesionalni mediji, posebno oni koji kritički izveštavaju o vlastima na lokalnom ili nacionalnom nivou.

Jedan od rekordera po broju učešća u konkursnim komisijama prošle godine bio je Miodrag Miljković iz Niša, koji je medijske projekte ocenjivao najmanje 10 puta, i to kao predstavnik Društva novinara Niša (5), zatim na predlog PROUNS-a (3), kao nezavisni medijski stručnjak (1) i kao novinar iz Niša (1). Zanimljivo je da je uprkos tome što je relativno nepoznat u medijskoj zajednici, Miljković bio član jedne od komisija Ministarstva kulture i informisanja, a da je kao „medijski stručnjak“ imenovan i u komisiju Beograda. O Miljkoviću se na Guglu može naći tek da je vlasnik privatne agencije za produkciju „Sinopsis“. Takođe se mogu naći i kritike rada komisija u kojima je učestvovao.

Među popularnijim članovima komisija je i Miloš Lazić koji je u komisije biran ukupno šest puta – kao kandidat subotičkog udruženja ComNet (3), na predlog RAB-a (2) i kao nezavisni medijski stručnjak (1).

Grad Beograd je u svoju konkursnu komisiju imenovao Aleksandra Simića, koji je bio u direktnom sukobu interesa jer je, iako zaposlen u Studiju B, ocenjivao medijske projekte i učestvovao u odlučivanju da više od trećine ukupno raspodeljenog novca pripadne mediju u kom radi, i sa njim povezanim firmama.

Predstavnici Kluba novinara Pomoravlja Dušan Aničić, dopisnik Tanjuga, Dragan Marković, šef dopisništva RTS-a u Jagodini i novinar Stanimir Stanković od 2016. godine nezamenjivi su članovi komisije Jagodine. I svake od tri godine uzastopno njihova odluka je jedinstvena – ceo iznos opredeljen za sufinansiranje javnog interesa dodeljuje se RTV Kopernikus. Njima nije zasmetao ni izveštaj Državne revizorske institucije o poslovanju grada Jagodine u 2016. godini u kojem se navodi da RTV Kopernikus čak 3,2 od ukupno 7,2 miliona dinara koliko je dobila na konkursu te godine, nije iskoristila za „projektnu aktivnost“. Aničić i Marković zajedno s Emilom Milojevićem imenovani su i u komisiju u Aranđelovcu na čiji predlog je odobreno finansiranje projekta medijske kuće čiji je račun u blokadi.

Pojedine opštine u svoje komisije nezakonito imenuju i lica za koja se ne zna ni profesija ni predlagač (Majdanpek, Bačka Palanka, Sečanj...), a za medijske stručnjake se takođe nezakonito proglašavaju činovnici iz uprava LS (Petrovac na Mlavi, Kladovo, Priboj...).

NUNS i druga renomirana novinarska i medijska udruženja predložili su izmene Pravilnika o sufinansiranju projekata za ostvarivanje javnog interesa u oblasti javnog informisanja kako bi se, između ostalog, jasnije utvrdila odgovornost za raspisivanje i sprovođenje konkursa, i unapredile konkursne procedure, način ocenivanja projekata i slično. Takođe, jedan od zahteva je i da se preciziraju kriterijumi za definisanje statusa nezavisnog medijskog stručnjaka. Do trenutka zaključenja ovog izveštaja Ministarstvo kulture i informisanja još nije izmenilo Pravilnik, ali je gotovo izvesno da ključni zahtevi novinarskih udruženja neće biti prihvaćeni.

Sporna odluka komisije Ministarstva kulture i informisanja

Najveće nezadovoljstvo zbog spornih kriterijuma izazvao je, sasvim razumljivo, konkurs Ministarstva kulture i informisanja koje je prethodnih godina uglavnom hvaljeno kao primer dobre prakse, sa izuzetkom 2017. kada je tadašnji ministar kulture i informisanja Ivan Tasovac neopravdano prepravio predlog stručne komisije.

Novinarska i medijska udruženja (NUNS, NDNV, ANEM i Lokal pres) u zajedničkom saopštenju ocenila su da je „Ministarstvo kulture i informisanja obesmisliło proces konkursnog sufinansiranja javnog interesa u sferi javnog informisanja imenovanjem velikog broja kompromitovanih medijskih i paramedijskih radnika, iz fantomskih ili vlasti bliskih udruženja u konkursne komisije“. Udruženja su ukazala na to da su u komisije Ministarstva imenovane „osobe koje su u prethodnom periodu, na lokalnim konkursima dodeljivale novac isključivo medijima bliskim vlasti, među kojima i onima koji svakodnevno i drastično krše Kodeks novinara Srbije, a istovremeno su diskriminirali profesionalne i kvalitetne medije koji rade u javnom interesu“. Pored toga, „Ministarstvo je u komisije imenovalo kao medijske stručnjake stručnoj javnosti potpuno nepoznate osobe, u čije kvalifikacije i dobre namere – opravdano izražavamo sumnju“. Četiri organizacije ocenile su da je „jedini izlaz iz ove situacije – ponavljanje konkursnog procesa od imenovanja komisija nadalje“, ukazujući na to da „komisije moraju da budu sastavljene od predstavnika relevantnih i reprezentativnih udruženja, nekompromitovanih osoba visoke stručnosti i moralnih načela, među kojima treba da budu i predstavnici nezavisnih institucija i udruženja građana“.

Tim povodom, NUNS, NDNV, ANEM i Lokal pres odlučili su da povuku svoje predstavnike iz komisija Ministarstva, a nakon donošenja rešenja o raspodeli ista udruženja su odbila novac opredeljen za sufinansiranje njihovih projekata.

Ministarstvo nije poništilo konkurs, a posle završetka rada osam konkursnih komisija i objavljivanja re-

zultata i rešenja o raspodeli, NUNS, NDNV, ANEM i Lokal pres su javno ocenili „da su rezultati konkursa za medijske projekte i način na koji je on sproveden u potpunom neskladu sa tvrdnjom Vlade Srbije da je spremna da, u saradnji sa relevantnim novinarskim i medijskim udruženjima, rešava brojne, nagomilane probleme na medijskoj sceni“. Pomenuta udruženja su pozvala Vladu da preduzme „jedini logičan potez“ i smeni ministra Vladana Vukosavljevića i državnog sekretara Aleksandra Gajovića zbog skandalozno sprovedenog konkursa na kojem je medijima iz budžeta raspodeljeno nešto više od 260 miliona dinara.

Nakon objavljenog rešenja o raspodeli, reditelj i direktor agencije „Alternativa“ Boško Savković objavio je da je produkcija G.F.C., koja je na konkursu za projekat dobila 3,7 miliona dinara, u prijavi na konkurs „iskoristila referentne filmove i filmske nagrade“ agencije čiji je on direktor.

Na istom konkursu projekti dve nepoznate „medijske“ firme nagrađeni su najvišim milionskim iznosima. Najveći iznos od 4,9 miliona dinara dodeljen je firmi „Essentis“, registrovanoj za medijske sadržaje dan pre zaključenja konkursa, dok je drugi po redu iznos od 4 miliona pripao agenciji „RayDream Production“ registrovanoj za reklame i marketing. Te dve nazovi medijske kuće dobile su čak 12 odsto od ukupno opredeljenih 72 miliona dinara, u konkurenciji 225 projekata televizija, udruženja građana, agencija iz cele Srbije.

Zanimljivo je da je firma „Essentis“ registrovana za proizvodnju medijskih sadržaja 7. marta 2018. godine, samo dan pre zaključenja konkursa Ministarstva. To što se sve do poslednjeg dana konkursa firma „Essentis“ bavila konsultantskim aktivnostima u vezi s poslovanjem i upravljanjem, stručnoj komisiji nije nimalo smetalo da joj da apsolutni primat u konkurenciji televizijskih projekata. Naprotiv, komisija je ocenila da „predlagač projekta poseduje visoke stručne i profesionalne reference, koje odgovaraju predloženim ciljevima i aktivnostima projekta“.

Članovima iste stručne komisije nije smetalo ni to što drugooocenjena preduzetnička firma „RayDream Production“ nije registrovana za proizvodnju medijskih sadržaja već za usluge reklamiranja i marketinga. Obrazloženje komisije je da „projekat obuhvata proizvodnju i emitovanje serijala o karakterističnim znamenitostima Srbije“, te da je „visokoprofesionalno postavljen“. Ne navodi se nijedna konkretna „znamenitost“, a još manje objašnjava ocena o „visokoprofesionalnosti“.

Zaječarska medijska kuća „Za media“ takođe je javno negodovala zbog spornih rezultata republičkog konkursa, ukazujući na to da je posle „samo jednog dana istraživanja“ utvrdila da je prema podacima Agencije za privredne registre preduzeće „Essentis“ d.o.o u 2014. godini imalo status neaktivnog preduzeća, te

da je u 2015. godini ostvarilo promet od samo 2.000 dinara, a u 2016. još manje - tek 1.000 dinara. Pored toga, „Za media“ je ustanovila da „Essentis“ d.o.o nema zaposlenih, odnosno da čak ni osnivač i direktor nije zaposlen u tom preduzeću.

Sumnje u objektivnost komisija koje su ocenjivale projekte na konkursu Ministarstva izazivaju i neke druge odluke. Na primer, čak četiri projekta odobreno je Radio-televiziji Vranje čiji je većinski vlasnik i direktor Zoran Veličković, ujedno predsednik udruženja PROUNS, bio član više komisija lokalnih samouprava koje su finansijski nagradile medije bliske vlastima i odbacivale projekte nezavisnih medija. Podržani su i projekti niške televizije Zona Plus, iza koje stoji sin Bratislava Gašića, visokog funkcionera Srpske napredne stranke, kao i niški mediji TV Bella Amie i Narodne novine, u vlasništvu porodice Radomirović, takođe bliske vladajućoj stranci SNS.

Novi skandal na konkursu grada Beograda

I prošle godine na konkursu grada Beograda najveći deo novca podeljen je medijima neskriveno bliskim vlasti, nepoznatim konsultantskim i PR kućama, ali i tek osnovanim firmama.

Najviše novca od ukupno raspodeljenih 89,8 miliona dinara pripalo je Studiju B (16,1 milion), kao i firmama (20 miliona) za koje je antikorupcijski portal „Pištaljka“ još 2017. utvrdio da su povezane sa Studijom B.

Znatne iznose dobili su i tabloidi poznati po kršenju etičkog Kodeksa novinara Srbije.

Prema istraživanju „Pištaljke“, Studio B je od juna prošle godine u vlasništvu Saše Blagojevića, školskog druga bivšeg gradonačelnika Beograda i ministra finansija u Vladi Republike Srbije Siniše Malog. Blagojević je vlasnik i tabloida Alo kojem je na istom konkursu dodeljeno šest miliona dinara za „Beogradsku rubriku u dnevnom izdanju lista Alo“, što praktično ne predstavlja projekat već uobičajenu rubriku novina.

Kao i kod prethodna dva konkursa, gradske vlasti u komisiju nisu imenovale nijednog predstavnika reprezentativnih novinarskih i medijskih udruženja, kao ni nekog od afirmisanih medijskih stručnjaka. Članovi komisije su bili Katarina Filipović (na predlog RAB-a), Petar Kočić (Društvo novinara Vojvodine), Miodrag Miljković (nezavisni stručnjak za medije), Marko Ivanić (udruženje ComNet) i Aleksandar Simić (Udruženje sportskih novinara Beograda), koji je bio u očiglednom sukobu interesa kao zaposleni na Studiju B.

Prema predlogu komisije, po šest miliona su dobili i tabloidi Srpski telegraf i Informer, za koje je Savet za

štampu u više navrata ustanovio da su prekršili Kodeks novinara Srbije, pa zato i nisu smeli da budu u konkurenciji za sufinansiranje javnim novcem.

Velike iznose dobile su firme nepoznate široj javnosti. Preduzetnička radnja Ivane Savić „Mis produkcija“ dobila je čak pet miliona dinara. Firmi „Glas nacije“, osnovanoj u aprilu 2018, dodeljeno je 1,8 miliona dinara. Zanimljivo je, kako je ustanovila „Pištaljka“, da je registracionu prijavu za tu firmu podneo advokat Igor Isailović, koji je ranije bio zastupnik Siniše Malog, a sa predsednicom Vlade Anom Brnabić bio suvlasnik firme „Energy & Innovation“, koja je u procesu likvidacije.

I ove godine se među odobrenim projektima pojavljuju iste firme povezane sa Studijom B koje su dobile ogromne iznose i 2017. Firma „Zofin“ je sada dobila pet miliona dinara uprkos tome što je „Pištaljka“ otkrila, i pisala o tome, da je ta firma 2017. dobila novac za plagirani projekat. Inače, firma „Zofin“ je osnovana pet dana po raspisivanju konkursa 2017. i na tom konkursu je dobila četiri miliona dinara.

Na beogradskom konkursu 2018. pet miliona dinara dobila je i firma „Folim“. Ta firma je osnovana nakon otvaranja konkursa 2017. i na tom konkursu takođe je dobila pet miliona.

Među dobitnicima novca za 2018. je i firma „VI production“ kojoj je odobreno 4,4 miliona dinara. Pretprošle godine ta produkcija je čak trećinu od 1,5 miliona dinara, koliko joj je pripalo na konkursu grada Beograda, uplatila za usluge Studiju B.

Firma „Video calibration“ koja se do raspisivanja konkursa za 2017. bavila prodajom mašina (tada pod nazivom „Metalon calibration“) i onda se registrovala za proizvodnju kinematografskih, audio-vizuelnih i televizijskih sadržaja i dobila dva miliona dinara, na lanjskom konkursu je dobila čak šest miliona dinara.

Ni prošle godine finansijsku podršku budžeta glavnog grada nisu dobili renomirani i ozbiljni mediji kao što su Danas, Novi Magazin, portal „Pištaljka“, kao ni Medija centar i afirmisana udruženja Eutopija i Udruženje za zaštitu potrošača.

Tradicionalne zloupotrebe niških vlasti

Već tradicionalno sporne konkursne procedure grada Niša nastavljene su i ove godine načinom izbora stručne komisije. Načelnik Gradske uprave Ljubiša Janić imenovao je tri člana koji su o medijskim projektima odlučivali i prošle godine kada su reprezentativna medijska i novinarska udruženja rezultate konkursa ocenili kao skandalozne. Prvi među njima, Zoran Veličković, prošlogodišnji predsednik komisije, ponovo je bio

član komisije, samo ovog puta na predlog PROUNS-a, dok je 2017. bio kandidat Društva novinara Niša. Ponovo je u komisiji i nezavisni medijski stručnjak Vladimir Veljković iz Pirota, kao i Dušan Stojanović koji je već godinama nezamenjivi član niške komisije. Novi članovi ovogodišnje komisije su još bili Marina Dimitrić na predlog udruženja RAB i Aleksandar Simić na predlog Društva novinara Niša.

Na konkretna pitanja niškog City radija o kriterijumima na osnovu kojih je formirana komisija, Gradska uprava nije odgovorila. A pomenuti medij je podsetio da su RAB i Društvo novinara Niša imali svoje predstavnike u prošlogodišnjoj komisiji kada je najveći deo sredstava opredeljenih konkursom raspodeljen medijima bliskim vlasti.

Imenovanju sporne stručne komisije, koje je City radio okarakterisao kao „uvredu zdrave pameti“, prethodila je neshvatljiva izmena konkursa kojom je maksimalni iznos za sufinansiranje medijskih projekata sa prvobitnih 4 povećan na čak 9 miliona dinara. Tim povodom Koalicija novinarskih i medijskih udruženja (NUNS, NDNV, ANEM, AOM i LP) javno je protestovala ukazujući na to da „gornji limit Konkursa za projektno sufinansiranje Ministarstva kulture i informisanja za produkciju TV sadržaja iznosi 5 miliona“, te da je preterano dodeljivati 9 miliona dinara za pojedinačni projekat koji treba da se realizuje za maksimalno 7 meseci. „Takvim postupanjem se otvara sumnja da se uslovi konkursa podređuju interesima pojedinaca koji drže medije u Nišu, umesto javnom interesu građana Niša“, ocenila je Koalicija.

Sumnje u objektivnost niške „nezavisne komisije“ su se obistinile. Isti ovi mediji dobili su nedavno i najviše novca na lokalnom konkursu u Nišu, zbog čega je portal „Južne vesti“ odlučio da ne prihvati sredstva koja je grad odobrio za njihov projekat.

„Južne vesti“ su navele da je skoro 70 odsto novca iz budžeta grada Niša dodeljeno televizijama koje su poznate po promotivnom izveštavanju i bliskosti sa vladajućom Srpskom naprednom strankom. Od konkursom opredeljenih 54 miliona dinara čak 37,4 miliona ili čak 70 odsto raspodeljeno je televizijama Zona plus i Belami, Niškoj televiziji, Narodnim novinama i sa njima povezanim PR agencijama. Najviše novca - po 8,5 miliona dinara - dobile su Narodne novine i televizija Belami. Tek nešto manje, 8,4 miliona, dobila je Niška televizija, dok je Zoni plus pripalo 7,5 miliona dinara. Belami televizija je za drugi projekat dobila još 2,7 miliona, a za treći još 800.000. Milion dinara dodeljen je PR agenciji Danijele Vuković, povezane sa Belamijem. Reč je o medijima poznatim po promotivnom izveštavanju i bliskosti sa vladajućom Srpskom naprednom strankom, koje su u vlasništvu dve „medijske porodice“ - Bratislava Gašića i Vidosava Radomirovića.

Ogorčenje takvom raspodelom novca niških poreskih obveznika najjasnije je iskazao ugledni informativni portal „Južne vesti“ koji je odlučio da ne prihvati novac koji mu je dodeljen, kako time „ne bi dali legitimitet korupciji“.

Od diskriminacije do nagrađivanja lojalnosti

Opština Lajkovac je u konkursu objavila listu „prioritetnih medija“ iz te opštine, ali i sa teritorija Lazarevca i Valjeva, što predstavlja zakonom zabranjenu diskriminaciju medija.

Grad Vranje je objavio dva konkursa – jedan za televizije a drugi za ostale medije, pri čemu je prvim konkursom opredeljeno i dodeljeno 13,5 miliona dinara ili 80 odsto od ukupno opredeljenih 17 miliona dinara za sufinansiranje medijskih sadržaja. Od takve diskriminatorne odluke lokalnih vlasti najviše koristi imale su dve lokalne TV stanice - RTV Vranje, kojoj je pripalo 5,6 miliona, i TV Vranjska plus koja je dobila pet miliona dinara, ili nešto više od 60 odsto od ukupno raspodeljenog iznosa za sve medijske projekte. Drugu godinu zaredom, članovi vranjske konkursne komisije uglavnom su podržali projekte medija koji važe za „lojalne vlastima“, dok su odbijeni projekti medija poznatih po kritičkom izveštavanju o radu lokalne samouprave, kao što su portali „Info Vranjske“ i „Južne vesti“. Članovi konkursne komisije bili su Danijela Ivanović, zamenica glavnog i odgovornog urednika niške TV Zona plus, koja je u vlasništvu porodice direktora BIA Bratislava Gašića, Emil Ivanović iz javnosti nepoznatog Udruženja građana „Nova mreža Srbije“ i Đorđe Kovačević u svojstvu nezavisnog medijskog stručnjaka, nepoznatog čak i u krugovima novinara sa višedecenijskim stažom.

Nadležni u Novoj Varoši ove godine su za članicu tročlane stručne komisije za vrednovanje medijskih projekata imenovali činovnicu iz Opštinske uprave, što je protivno Zakonu o javnom informisanju i medijima i podzakonskom aktu.

Opštinska uprava Koceljeve je po svom nahođenju, bez obrazloženja i bez konsultacije sa članovima konkursne komisije, izmenila njihov predlog za raspodelu čime je obesmišljen javni konkurs i nezavisnost rada stručne komisije, na šta je javno ukazala Koalicija novinarskih i medijskih udruženja (UNS, NUNS, ANEM, NDNV, Lokalni pres i AOM) bezuspešno zahtevajući da se nezakonito rešenje poništi.

I nadležni u opštini Topola samovoljno su preinačili predlog konkursne komisije, ali nezakonitu odluku nisu poništili ni posle javnog zahteva Koalicije reprezentativnih novinarskih i medijskih udruženja.

Regulatorno telo za elektronske medije

Kao i prethodnih godina, jedan od najvećih problema medijske sfere predstavlja neadekvatno funkcionisanje Regulatora elektronskih medija (REM), pre svega Saveta REM-a. Ključna kritika upućena REM-u je da funkcioniše pod očiglednim političkim uticajem. Smatra se da zato REM ne koristi u dovoljnoj meri svoja ovlašćenja propisana zakonom i da Savet REM-a zbog toga već dugo radi u okrnjenom sastavu. Takođe zbog političkog uticaja, REM poslednjih godina ne vrši monitoring predizbornih kampanja.

REM je telo koje vrši nadzor nad radom emitera, dužno da kontroliše rad pružalaca medijskih usluga i stara se o doslednoj primeni odredaba Zakona o elektronskim medijima, izriče mere pružiocima medijskih usluga i obavlja druge radnje propisane zakonom.

Zakon o elektronskim medijima propisuje koje mere REM može da izrekne emiterima. Sama statistika pokazuje da regulator ne koristi u dovoljnoj meri svoja zakonom propisana ovlašćenja. U programima elektronskih emitera evidentiran je veliki broj kršenja prava dece i maloletnika i žrtava nasilja, kampanja blaćenja i govora mržnje, fizičkog i verbalnog nasilja, curenja informacija iz istraga i druge situacije u kojima REM ne reaguje uprkos svojim obavezama propisanim zakonom.

U 2018. godini REM je izrekao 7 mera – 1 opomenu i 6 upozorenja (u 2017. godini samo jednu opomenu i dve mere upozorenja). Od početka primene Zakona o elektronskim medijima REM nije izrekao nijednu meru oduzimanja dozvole, a samo jednom je privremeno zabranio emitovanje TV programa (TV Hepi, 2015).

Takođe, REM ima zakonsku mogućnost podnošenja zahteva za pokretanje prekršajnog i krivičnog postupka ili iniciranje drugog postupka pred nadležnim državnim organom. Ovde se kao jedan od problema ističe to što sud ne reaguje na njegove zahteve. Prema izveštaju REM-a za 2017. godinu, on je podneo 42 zahteva za pokretanje prekršajnog postupka nadležnom sudu, kao i 5 žalbi na odluke Prekršajnog suda, zbog kršenja odredaba Zakona o oglašavanju od strane pružalaca medijskih usluga (PMU)³³.

Ovaj problem je istaknut u istraživanju koje je omogućio Savet Evrope. Nezavisna procena rada REM-a ukazala je na to da postoje jasni nedostaci u mogućnostima nametanja i upotrebe raznih sankcija. Navedeno je da: „S jedne strane, nadzorno telo nema ovlašćenja za nametanje finansijskih sankcija koje su zasigurno efikasnije od ukora i upozorenja. S druge strane, REM nedovoljno koristi svoju najdelotvorniju sankciju, tj. privremenu zabranu emitovanja programa.“³⁴ U istraživanju je istaknuto da postupak određivanja i nominacije članova Saveta predstavlja najbolju praksu, ali komentarišući pitanje da li se struktura političke većine ili politička ovlašćenja odražavaju na sastav vrhovnog tela za donošenje odluka, u istraživanju se navodi da se to ne može utvrditi, iako postoje naznake da bi se to ipak moglo uraditi, i da je: „razlog za to vrlo jak politički uticaj na svim nivoima društva i postupak određivanja i imenovanja koji nije zaštićen od političkih imenovanja od strane Parlamenta“³⁵.

Kao što je već napomenuto, REM je dužan da vodi nadzor nad radom emitera³⁶. Zakonom o elektronskim medijima predviđena je obaveza REM-a da zaštiti medijski pluralizam u vreme izbora³⁷. Takođe, zakonom je propisana zabrana političkog oglašavanja van predizborne kampanje, i da se u toku predizborne kampanje registrovanim političkim strankama, koalicijama i kandidatima mora obezbediti zastupljenost bez diskriminacije.³⁸

Regulator je doneo i poseban pravilnik koji reguliše ponašanje emitera tokom predizborne kampanje - Pravilnik o obavezama pružalaca medijskih usluga tokom predizborne kampanje.

Kao ni prethodnih godina, REM ni 2018. nije vršio monitoring predizborne kampanje za lokalne beogradske izbore već je radio po prijavama građana. Monitoring su kao i prethodnih godina radile nevladine organizacije. A razni monitorinzi su pokazali da kandidati nisu imali fer i ravnopravan pristup medijima za vreme predizborne kampanje.

33 Regulatorno telo za elektronske medije, Izveštaj o radu za 2017. godinu, Beograd, 2017, str. 26. <http://rem.rs/uploads/files/PDF/Izvestaj%20o%20radu%20REM%202017..pdf>

34 Savet Evrope, *Nezavisnost i rad Regulatornog tela za elektronske medije u Republici Srbiji*, oktobar 2017, str. 62. <http://rem.rs/uploads/files/PDF/REM%20Report%20Indireg.pdf>

35 Ibid. str. 40.

36 Statut Republičke radiodifuzne agencije, član 5, stav 1, tačka 6.

37 Zakon o elektronskim medijima, član 103.3

38 Ibid. Član 47, stav 1, tačka 5.

NUNS je još 2017. godine podneo krivičnu prijavu protiv članova Saveta REM-a zbog postojanja osnovane sumnje da su izvršili krivično delo nesavesnog rada u službi. Obrazloženje prijave je da su članovi Saveta REM-a propuštanjem dužnosti nadzora nad radom pružalaca medijskih usluga u toku predizborne kampanje za predsedničke izbore održane te godine, očigledno nesavesno postupali u vršenju službe, iako su bili svesni da usled toga može nastupiti teška povreda osnovnih ljudskih prava zagarantovanih Ustavom i zakonima. U martu 2018. godine Prvo osnovno javno tužilaštvo u Beogradu je ustupilo predmet Višem javnom tužilaštvu u Beogradu, to jest posebnom odeljenju za suzbijanje korupcije, a postupak je još uvek u toku.

NUNS je u više navrata reagovao na ponašanje i rad REM-a u 2018. godini. NUNS i CRTA su krajem januara 2018. godine zajedno organizovali akciju „**Podnesi prijavu, probudi REM**“, kako bi građani prijavili medije koji neobjektivno izveštavaju protiv javnog interesa. Povod je bio izveštavanje TV Pinka koje je usledilo nakon događaja gde je CRTA predstavila rezultate monitoringa povezane sa kampanjom, a koja je pokazala da postoji nejednaka medijska zastupljenost političkih aktera i da je prisutna tzv. funkcionerska kampanja. U prilogu su novinarka Tamara Skrozza, koja je radila na izveštaju, i CRTA predstavljeni kao neprijatelji države. U akciji je podneto više od 200 prijava.

Nakon toga, 18. maja 2018. godine, NUNS je javno protestovao zbog neodgovornog i nezakonitog postupanja Saveta REM-a koji je odbacio više žalbi građana protiv TV Pink. U odgovorima na predstavke građana podnesene u pomenutoj akciji Savet REM-a navodi da je „utvrđeno da ne postoji pravno-formalni

osnov za pokretanje postupka zbog povrede ličnog interesa budući da lice čiji bi interesi mogli biti povređeni nije podnelo prijavu“. Navodi se i da je uvrđeno i da „prilikom emitovanja spornog sadržaja nije došlo do povrede opšteg interesa“.

NUNS je istakao da je neprihvatljivo to što REM u odgovorima na predstavke građana ne nudi nikakvo obrazloženje za veoma sporan zaključak da konkretnim medijskim sadržajem TV Pink nije povređen opšti interes. NUNS smatra da su takvim postupanjem članovi Saveta REM-a još jednom demonstrirali političku zavisnost, bez imalo osećaja i odgovornosti za javni interes i pravo građana.

Dana 27. septembra 2018. godine NUNS je ponovo podneo REM-u prijavu protiv Televizije Pink zbog kršenja zakona, jer je 24. septembra ta televizija direktno prenosila stranački skup – sednicu Glavnog odbora Srpske napredne stranke, što je eksplicitno zabranjeno Zakonom o elektronskim medijima. Taj zakon (član 47, tačka 5) definiše da je „pružalac medijske usluge, u odnosu na svoj programski sadržaj, u skladu sa svojom programskom koncepcijom, dužan da:... 5) poštuje zabranu političkog oglašavanja van predizborne kampanje...“. NUNS je izrazio očekivanje da će Savet REM-a prijavu protiv TV Pink razmotriti u što kraćem roku i o svojoj odluci obavestiti javnost.

Tim za dijalog je prepoznao REM kao problem i u vezi s tim uputio je zahtev Koordinacionom telu Vlade Republike Srbije. Udruženja su zahtevala da se hitno razmotri loš rad Saveta REM-a i da se to regulatorno telo pozove da svoj rad obavlja u skladu sa zakonom, kao i da se odblokira proces izbora nedostajućih članova Saveta REM - a.

Servis besplatnih pravnih saveta

NUNS je kao i prethodnih godina pružao besplatne pravne savete novinarima i ostalim medijskim profesionalcima u okviru projekta „Besplatna pravna pomoć“. Fokus pravnih saveta je na profesionalnim i radnim pravima novinara, ali su saveti pružani i iz drugih oblasti kao što je, na primer, krivično pravo..

U 2018. godini bilo je dosta pitanja koja su se ticala profesionalnih prava novinara i drugih medijskih radnika, dužnosti novinarske pažnje, zatim pitanja veza-

nih za tužbe koje su podignute protiv novinara i medija zbog povrede ugleda i časti. Takođe, mnoga pitanja su se ticala etičkog kodeksa, autorizacije i osnivanja medija, kao i u vezi sa neregularnostima u procedurama konkursa za sufinansiranje medijskih projekata.

I ove godine je bilo pitanja u vezi sa radnim pravom, a ona su se pre svega ticala neplaćenih poreza i doprinosa za penziono osiguranje, regulisanja staža i autorskih prava.

 /NUNS1994

 @NUNS_1994

 NUNS.RS

 BAZENUNS.RS